

Suplimentul DE CULTURĂ

1.50 lei

ACTUALITATE:
„Efectul Barbie asupra
Capitalei“, pag. 2

CRONICĂ DE CARTE:
Doris Mironescu despre
„Dilecta“ de Octavian
Soviany, pag. 6-7

Citiți-ne online la
www.polirom.ro/supliment.html

Nr. 79 • 3-9 iunie 2006 • SĂPTĂMÎNAL REALIZAT DE EDITURA POLIROM, „ZIARUL DE IAȘI“ ȘI „GAZETA DE SUD“ • APARE SÎMBĂTA • E-MAIL: supliment@polirom.ro

Tinerii artiști față cu stilul manga

„Manga_animé@Carturesti“ – un maraton
care a întors „manga“ pe toate părțile

PAGINA
2

Cui i-e frică de un top literar?

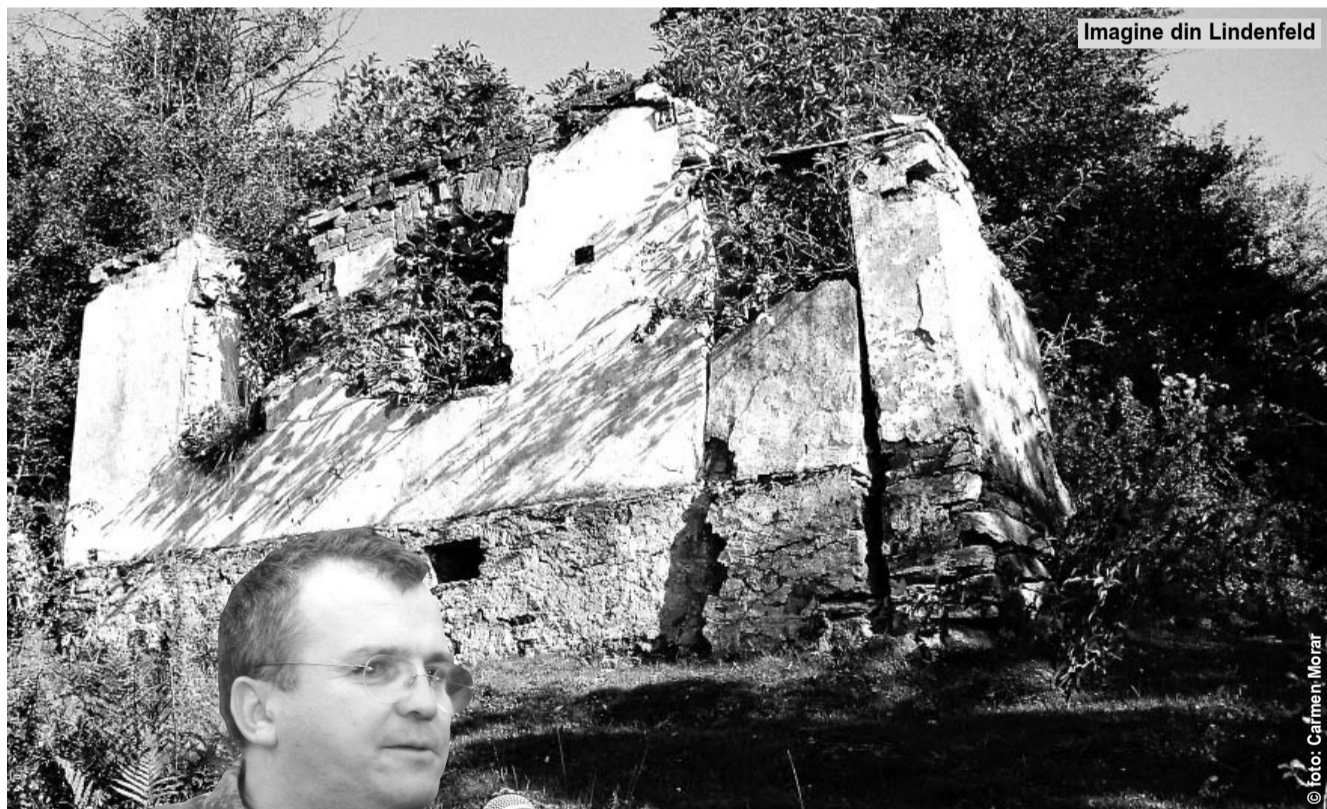
PAGINA
4

„New York Times“ a realizat un clasament al celor
mai bune opere de ficțiune din ultimii 25 de ani

Ioan T. Morar este câștigătorul Premiului Național de Proză „Ziarul de Iași“

„Eram, pînă la «Lindenfeld», un prozator fără cărți“

Imagine din Lindenfeld

A doua parte a dezbaterii dedicate instituțiilor naționale de spectacole

O titulatură câștigată de instituțiile care faceau servicii de partid

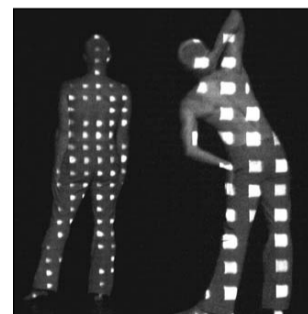

Citiți un dialog cu Ion Caramitru în PAGINA 11

Festivalul Internațional de la Sibiu ne descoperă „Teatrul-șantier“

Sibiul este în aceste zile în șantier. Orașul se pregătește să fie în 2007 Capitală Culturală Europeană. Pînă atunci însă, între 23 mai și 4 iunie se desfășoară Festivalul Internațional de Teatru (FITS) – pe scene, în cetăți, dar mai ales în oraș, în piețe, pe străzi, în parcuri și parcuri.

PAGINA 12

Cum am întinat înaltele idealuri comuniste

Vineri, 26 mai, Vasile Ernu, în lipsa unei revoluții care să ne mai scoată din plictiseală, și-a lansat o egografie:
Născut în URSS.

PAGINA 3

■ Premiul, în valoare de 50.000.000 lei, recompensează cel mai bun volum de proză al unui autor român publicat în anul 2005

■ **Alexandru Călinescu**, președintele juriului, a declarat: „Alegerea noastră s-a oprit asupra unei cărți originale atât prin temă, cât și prin structură narativă. Cartea este semnată de un scriitor cunoscut, Ioan T. Morar, dar care pînă acum nu s-a ilustrat prin roman. Sînt convins că *Lindenfeld*, cartea premiată de noi, certifică o vocație de romancier autentic și anunță un proiect epic de anvergură“.

PAGINILE 8-9

Lucian Dan TEODOROVICI

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Toleranța – soră cu românul

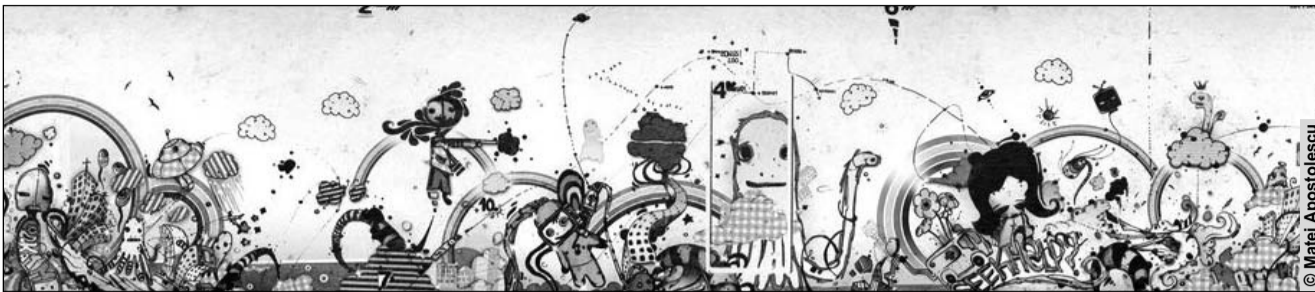
De câțiva ani, pe nesimțite, românul s-a trezit pus în situația de a se manifesta tolerant. Obligativ tolerant față de minoritățile naționale, în ultimul timp cu precădere față de minoritatea romă, obligativ tolerant față de minoritățile sexuale, prin care se înțelege, desigur, minoritatea homosexuală. Așa se face că românul, care se distra copios și se simțea cumva mândru când intra în barurile „deștepte” ale anilor '90 ce aveau un afiș la intrare cu: „Interzis cîinilor și țiganilor”, același român care folosea cuvîntul homosexual, cu toate sinonimele lui peiorative, doar cînd voia să jignească pe cineva se vede în situația de a coborî tonul acum, ba chiar de a minți cu înverșunare că este un admirator al unora sau al altora, un luptător pentru drepturile minorităților și așa mai departe. Mai ales românul care, prin natura ocupației sale, se preumblă des pe la televiziuni.

Toleranța este, în sine, un concept pozitiv, cu mari influențe creștine chiar. Însă modul în care este ea propovăduită acum, de la politicieni la oameni din presă, mai ales din televiziuni, este scandalos în sine. Pentru că, de fapt, n-avem discuții oneste, despre sensurile adînci ale toleranței, despre inechitatea dictaturii majorității, ci reducem totul, uneori cu o seninătate de-a dreptul idioată, la „așa ne cere Europa”. Prin urmare, și acum, cînd terenul pentru începutul schimbării mentalităților e tocmai bun, se merge tot pe o pantă greșită, poate mai periculoasă decît înainte, sugerîndu-ni-se nu că e bine, nu că e moral, nu că e creștin chiar, cum spuneam, ci că trebuie. Fă-te frate cu romul, cu homosexualul, cu oricine, ne spun printre rînduri oamenii noștri de opinie, pînă treci puntea.

Minoritățile de orice fel, la rîndu-le, bucurîndu-se de șansa apărută de a se manifesta așa cum au, de fapt, dreptul să se manifeste, nu par a lua nici ele în calcul, prin reprezentanții lor publici, pericolul de a se crea o altă zonă de mentalitate păguboasă. Și apelează, cu insistență, la aceeași Europă pentru a ne convinge pe noi, ceilalți, „românii” sau „normalii”, sugerînd, cu o exasperare care poate fi totuși de înțeles, că dacă *nu ne conformăm* cerințelor vestice, s-ar putea să ne coste.

Problema este însă că noi nu trebuie să ne conformăm, ci să înțelegem. Să acceptăm pur și simplu, odată pentru totdeauna, că invitația la toleranță nu înseamnă să inventăm, pentru o vreme, o mască a toleranței pe care s-o purtăm pe chip, ci să găsim această toleranță în noi. Altfel, după ce trecem puntea, după ce, adică, ne vedem cu sacii europeni în căruță, s-ar putea să ne gîndim că măștile prea ne strîng sub bărbie. Iar tensiunea acumulată prin anii de rețineri va putea, oricînd, să dea pe dinafară. Pentru că mentalitatea care a creat expresii de genul „te îneci ca țiganul la mal”, „înjuri ca la ușa cortului” sau „a te țigăni”, ca să dau doar cîteva exemple, nu poate fi ștearsă, pur și simplu, printr-o amenințare europeană, ea poate fi, în acest fel, doar ținută în frîu. Și știm foarte bine că, odată scăpată din acest frîu, poate deveni mai periculoasă, mai agresivă, tocmai pentru a recupera perioada de „interdicție”.

E încă de așteptat momentul în care, conștientizînd acest pericol, alți minorități, cît și oamenii de opinie vor începe să lupte pentru drepturile lor sau, de cealaltă parte, să explice pornind de la *ce e firesc să înțelegem*, și nu de la *ce trebuie să acceptăm*. Cu siguranță, o asemenea educație se face pe termen lung, dar e, indiscutabil, singura cale de urmat.

© Matei Apostoliescu

Animația niponă a dat năvală pe ecranele autohtone

Tinerii artiști față cu stilul manga

Animație japoneză în plin centru al Capitalei. Nu e o glumă și nu e făcută de japonezi. Pe 24 mai, începînd de pe la ora 11.30, zeci de tineri își agățau / întindeau pe jos / proiectau benzile desenate în mansarda librăriei Cărturești. Știți stilul: fețe triunghiulare, ochi mari cu gene lungi și dese, guri mici, nasuri în vînt. După revoluție, animația niponă a năvălit și pe ecranele din România. Acum, manga a devenit un stil artistic adoptat de mulți dintre tinerii artiști vizuali.

Elena Vlădăreanu

„Manga animé@Carturesti” a fost gîndit ca un maraton, care, timp de aproximativ 10 ore, să întoarcă „manga” pe toate părțile. De la o prezentare generală a curentelor, un scurt istoric al acestora, impactul manga asupra culturii populare moderne: modă, design, stil de viață, pînă la prezența manga în România. Organizatorii, „Comșa-Dan Valentin aka Unfair Player aka Different Merchant”, „Ștefan Tiron aka Megatron”, Cristian Neagoe, justifică inițierea unui astfel de „manga-maraton” prin faptul că „în ultima vreme se pare că interesul pentru manga și animé a crescut în România”. Drept dovadă mulțimea de artiști adunați la Cărturești pe 24 mai.

Și manga are ceva din Disney

„«Manga animé@Carturesti»” se vrea a fi o componentă mică a acestei serii de catalizatori, un shut în fundul interesului, dacă preferați așa, un lucru care să îl

împingă înainte. Vrem să facem valuri, vrem să arătăm că România, deși este o piață aflată încă în proterozoic atunci cînd vine vorba despre cultură, dar-mite despre cultura multimedia niponă, are potențial, și chiar potențial mare. Să și tragem cu dinții de oportunitățile ce ni se oferă pentru a dovedi acest lucru și, poate, cine știe... în vreo doi-trei ani vom putea cumpăra ultimul număr din «Shounen Jump» la chioșcul de ziare din fața blocului”, sperau organizatorii înainte de eveniment.

Tradus în general prin „image derizorie” (sau „schită rapidă”), *manga* vine din niponul *ga* („desen”) și *man* („amuzant”). În 1814, pictorul Katsushika Hokusai (1760-1849) căuta un nume pentru a denumi schițele pe care începuse să le deseneze. Le-a numit „schite rapide”, deci manga. Dar sensul pe care îl au acum, de bandă desenată, nu l-au avut decît de la începutul secolului XX, cînd populau paginile cotidienele. „Norakuro” („Cîinele negru”) de Tagawa Suiho și „Boken Dankichi” („Aventurile

lui Dankichi”) de Shimada Keizo au fost cele mai populare manga pînă pe la mijlocul anilor '40, cînd cenzura guvernului militar nipon a închis gura tuturor activităților culturale și artistice și le-a confiscat pentru propagandă. Nici manga nu a scăpat. După război, Tezuka Osamu revoluționează genul, îmbogățindu-l cu elemente luate din animația lui Walt Disney. Tezuka este cel care a introdus mișcarea în manga, efectul de cinema în defavoarea efectului teatral: pînă atunci, personajele erau întodeuna desenate în picioare, la distanțe egale unele de altele și în centrul imaginii. În 1963, Tezuka realizează prima serie tv de animație.

Dacă în Europa și în Statele Unite manga este un fenomen artistic de nișă, în Japonia aproximativ 50% din populație citește manga cel puțin o dată pe săptămîină.

„Are nevoie de promovare și de edituri”

Pentru români, „manga înseamnă foarte puțin”, spune Dan Comșa, unul dintre organizatori. „Abia acum începe să scoată capul din *undeground*, nu a avut încă ocazia să acapareze o nișă mai mare din piață. Totuși, ultimii doi ani au însemnat o creștere continuă a interesului față de această formă de artă din partea publicului cu vîrsta de 15-20 și 25-30 de ani”, explică Dan Comșa.

Pînă acum, singura publicație independentă în care românii puteau găsi „manga made in Romania” era „Manga Inc.”, realizată de manga.ro. Mai există

cîteva site-uri: mangashop.ro, manga.ro, „problema e că au nevoie de promovare și pe la edituri, ca să iasă naibii o dată din stadiul de *undeground*, mai ales că deja din ce în ce mai multă lume întreabă unde se pot găsi de cumpărat benzi desenate autohtone în stil manga”, încheie Comșa.

„Ca orice chestie *undeground*, manga e trendy. Așa că mai toți designerii cu ștaif din România, layout-designeri sau designeri de modă, se inspiră din stilul manga. La fel, mulți dintre studenții la arte. Alți consumatori și producători de hibrid: fanii muzicii electronice, artiștii video. Problema e că în România banda desenată aproape că nu există. În afară de Hard Comics nu găsești mai nimic. Așa că manga nu are cum să fie prea populară cîtă vreme nu se găsesc nici măcar BD-uri belgiene sau franțuzești, sfumatti italienești sau pur și simplu bd-uri românești” –

Cristi Neagoe, organizator

© Simona Grosa

Pînă pe 11 iunie, în Piața Revoluției:

Efectul Barbie asupra Capitalei

Cu pisici, cu căței, cu Ken, singură sau cu prietenele, coafată sau proaspăt ieșită din piscină, pe motocicletă sau pe cal, gătită de Ralf Lauren sau copiindu-le pe Marilyn Monroe, Liz Taylor, Împărăteasa Sissy, pe Shakira sau pe Diana Ross, cu blană sau fără, cea mai populară păpușă a tuturor timpurilor s-a cazat pentru aproape trei săptămîni în Piața Revoluției din București.

Elena Vlădăreanu

Un labirint umplut de păpuși și construcții LEGO au imaginat inițiatorii acestei expoziții atipice, compania „Events”. Cei care vor dori să-și aducă odraslele în „World of Barbie and LEGO” (București, Piața Revoluției, pînă pe 11 iunie) trebuie să știe că în cortul unde au fost cazate prețioasele păpuși – la propriu, un exemplar Barbie original din 1959 ajungînd astăzi la 10.000 de dolari – este groaznic de cald, neexistînd nici un fel de instalație de climatizare.

În schimb, cei mici au locuri de joacă, pot asculta non-stop „Nu mi-e frică, nu mi-e frică de Bau-bau”, mai mult, au și o minisală de cinematograf unde vor fi proiectate filme de animație. Intrarea în timpul săptămînii este 8 RON (9 RON pentru părinți), iar în weekend, 10 RON (11 pentru adulți).

Nu a fost căsătorită niciodată

Prima Barbie a apărut în 1959, iar muza creatoarei ei, americanca Ruth Handler, a fost chiar fetița sa, Barbara, care își petrecea timpul îmbrăcînd și dezbrăcînd o păpușă. Atunci, Handler a creat o păpușă supercochetă, îmbrăcată și accesoriată după ultima modă, pe care a dus-o la Tîrgul Internațional de Jucării de la New York. Aici nu a fost primită chiar cu brațele deschise, oamenii fiind destul de reticenți cu privire la succesul pe care l-ar fi putut avea respectiva creație. Dar la sfîrșitul anului 1959 se vînduseră deja 350.000 de exemplare. O astfel de păpușă costa 3 dolari. Astăzi, cea mai ieftină Barbie costă în jur de 10 dolari, pentru cea mai scumpă neexistînd propriu-zis o limită.

În 1952, Axel Springer scotea primul tabloid din Germania, „Bild”.

Printre horoscoape, jocuri, poze mai mult sau mai puțin scandaloase, își strecura picioarele lungi și coafura „coadă de cal” Lili. La început un singur desen, Lili s-a materializat și a devenit păpușă în momentul în care proprietarii ziarului de patru pagini și cu un preț ridicol (10 feningi) se apropiu rapid de faliment, pentru că „Bild” nu se bucura de succesul preconizat. Atunci au făcut-o pe Lili, un fel de gadget al „Bild”, care s-a vîndut rapid în milioane de exemplare în întreaga lume și care a reușit să ridice vînzările tabloidului.

Dincolo de controversile asupra originii Barbie, cei care vor trece pe la Expoziția din Piața Revoluției chiar au șansa s-o vadă pe Barbie din 1959 pînă astăzi. Barbie nu a fost căsătorită niciodată, iar rochii de mireasă a purtat doar la prezentările de modă. Nu a avut niciodată copii și a acumulat peste 60 de profesii.

Cum am întinat înaltele idealuri comuniste

Vineri, 26 mai, Vasile Ernu, în lipsa unei revoluții care să ne mai scoată din plictiseală, și-a lansat o egografie: *Născut în URSS*. În Club A. Și cu un puhoi de foști pionieri gata echipați cu cravatele roșii. A fost maraton de lectură, dar și Congres extraordinar, laborator de nostalgie, dar și muncă patriotică. Despre tot ceea ce v-a fost frică să știți despre comunism puteați să-l întrebați pe Vasile Ernu. Care nici el nu mai e tînărul revoluționar de altădată, parcă bate încet spre un Lenin mulțumit îmbrăcat în Ostap Bender, atent la discursul (auto)ironic, atent la ceea ce niciodată comunismul nu a reușit să simuleze pînă la capăt: pluralismul opiniilor, interacțiunea ideologiilor.

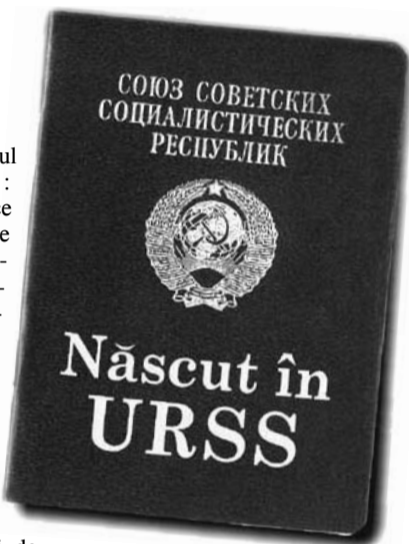
Constantin Vică

URSS e cel mai cool lucru posibil

Ce am aflat la maratonul de lectură din Club A: „Planeta Moldova” face mici filmulețe la fel de bolnave despre fete proste și bărbați răi. Andrei Gheorghe în continuare e Gheorghe, se descurcă excelent. Mihai Vakulovski traduce beton din limba rusă isteriile de melodii rock ale anilor '80 (din DDT: „Pe cer un curcubeu ațirna, iar pe el o scroafă stătea / Și cu ochi de privighetoare de sus totul urmărea.”).

Pe partea aparent nesovietizată, adică pe comunismul românesc, păreriile sînt împărțite. Ca și cum toată viața băieții noștri (frați mai mici ai băieților lor, care au luat-o singuri pe drumul cunoașterii capitaliste) ar fi exersat discuția liberă, din vîrful pipei, nu cu radioul dat la maximum, să nu se audă nimic.

Cum spunea și Bogdan Ghiu: „Născut în URSS parcă nu are autor”. Volumul e scris din memoria sovietică colectivă, în care lucrurile se amestecă alandala, de la Stalin la „Nu pagadi”,

cu trecere prin perestroika, Victor Ţoi, Maiakovski și, desigur, Ostap Bender. Este ficțiune toată realitatea asta pe care Vasile Ernu o exploatează ba antropologic, ba literar, ba logic, ba subțire-ideologic? În mod sigur e o explorare, ceva între prima vorbă a lui Gagarin (*Poehali – Să mergem!*) și frumoasa vorbă a lui Erofeev: „Și am băut imediat”.

Costi Rogozanu observă mișcarea de marketing: stînga a devenit un produs de consum al capitalismului. Ea e un brand cu foarte multe picioare. „Stînga e

www.nascutinruss.ro reprezintă extensia vizuală și audio a cărții. Tot ceea ce acum a trecut în public domain-ul sovietic (pentru că în URSS nu există proprietate privată) se regăsește în acest site. Desene animate, discursuri ale lui Gorbi, afișe propagandiste, obiecte, muzică, filmulețe, poze cu Lenin, afișe comerciale, totul despre o lume dispărută doar de pe hartă.

ceva foarte cool, foarte capitalista”, insistă Rogozanu.

Tovarășul Ernu speră ca adevărata stîngă, de la Marx citire, să se redreseze în România. Apoi Rogozanu a citit textul în care politrucul de ieri face PR-ul de azi, activistul pierdut e în căutarea noii manipulari. Și concluzia: „În URSS era nașpa; partea intrigantă a cărții e tocmai paralela între comunism și capitalism”.

„Eu nu am nici un fel de nostalgie...”

...spune Perjovschi. „Coadă era ura față de aproapele meu. Vasile strică imaginea fixă din cultura română. Vasile tocmai a coborît acum din Cosmos și lumea nu mai e așa cum credea el.” A încheiat Perjovschi.

„Jos mîinile murdare de pe visul copilăriei mele!” De aici

începem să-l ascultăm pe Ernu. Apoi se dă de gol: e de partea teoriei criticiste. Să preluăm critic și comunismul, și capitalismul – conceptul în care ne mișcăm e represiunea, fie ea ideologică sau economică.

Ce este URSS? Patria în care nu există distanțe în spațiu, ci în timp. Patria în care, tocmai pentru că uniformizarea era comandată de la centru, puteai să faci diferența. Și patria din care nu mai poți pleca niciodată.

Vasile Ernu nu a făcut un experiment și nici măcar o mărturisire despre comunism. A repetat, într-o carte ușor lizibilă, dar cu multe uși de deschis, visul copilăriei sale, în care nimic nu era mai înfricoșător și mai blînd ca plapuma roz de pe harta lumii, Uniunea Sovietică.

Cîteva lucruri noi despre un imperiu mort

- Gagarin, chiar dacă e băiat din popor, i-a rupt pe americani.
- În URSS nu se face sex. Aici femeile și bărbații sînt tovarăși de viață.
- În URSS se bea foarte mult pentru că se bea ingenios. Nu poți bea nimic așa, de dragul beției. Bei să faci sex cu băutura. Acest sex e permis în URSS.
- *Micuța Vera*: „Iar scopul nostru, Serioja, este unul singur: comunismul”.
- Ostap Bender: „Rusia nu te va uita”.

Autorul alături de Andrei Gheorghe, unul dintre principalii invitați ai lansării

Radu Pavel GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Gripa aviario-parlamentară

„Ciudat cum funcționează mințile omului!” Fraza asta am spus-o de zeci de ori fiecare dintre noi, dar revelația, oricare ar fi ea, rămîne de fiecare dată la fel de proaspătă.

Revelația mea recentă a răsărit așa cum răsar toate marile descoperiri – mărul lui Newton, *post it*-urile semiadezive, paratrăsnetul –, de la o conexiune ce părea imposibilă. Mă frămîntam, ca tot românul, întrebîndu-mă cum putem asigura intrarea României în UE în ianuarie 2007, mai ales că asta nu depinde numai de noi, oamenii de rînd, ci mai ales de voința și hărnicia politicianilor noștri: senatori, deputați, membri în guvern și alte personalități de aceeași teapă.

Spus pe șleau, mă tem, așa cum se tem și responsabilii de la Comisia Europeană, că politicianul român, de cum va da cu nasul de vară și de șansa unei vacanțe prelungite, o să-și bage picioarele în ea de integrare în UE și o să își ia o vacanță prelungită. Parcă văd că parlamentarii deja freamătă și-și trimit țuțerii să le caute bilete de avion. E drept, uneori mi se pare că oricum fac mai mult bine țării cînd chiulesc sau lasă pe alții să voteze în locul lor... Dar controlorii noștri europeni de la Bruxelles încă nu știu foarte bine cu cine s-au încurcat. Sau știu, dar ne roagă să păstrăm măcar aparențele.

Așadar, ca românul pățit, știam că nesimțirea clasei politice de la noi e întrecută doar de infatuarea ei și că aleșii nimănui ar da oricînd integrarea în UE pe o vacanță zemoasă în Hawaii sau în Dubai. Și tocmai mă gîndeam că iar ne facem de rîsul Ivropii, cînd am avut revelația: *șansa României se cheamă gripa aviario!*

Știu că sună ciudat, dar o să explic așa cum mi-am explicat și mie: simplu, eficient și pragmatic.

După cum a aflat întreaga țară din mesajele catastrofice ale mai tuturor posturilor TV, în luna mai a anului 2006 gripa aviario a ajuns și în capitala României. Aviario în București! Vai de noi, vai de noi! Bun, mi-am zis eu, dar atît timp cît încă nu s-a îmbolnăvit nici un român, de ce e gripa aviario așa de rea? Pentru că – am văzut eu la știri! – îi obligă pe oamenii din zona contaminată să stea acolo, pe loc, să nu mai plece preț de vreo lună nicăieri și să aștepte să dispară virusul H5N1.

Și atunci am avut revelația: una chiar derrideană, legată de otrava din leac ori – aici – de leacul din otravă. Am descoperit cum putem să-i punem pe pseudoliderii noștri la treabă, ca să aibă într-adevăr grijă de intrarea României în UE sau, măcar, cum ziceam, să păstreze aparențele și să se facă, așa, că lucrează. Ar trebui ca o mîină de cetățeni cu simț de răspundere față de națiune să se ducă la sediul guvernului și la cel al Parlamentului, cîrînd în niște saci de plastic zeci de păsări infectate cu virusul H5N1. Ajunși acolo, să împrăștie zburătoarele bolnave sau moarte pe unde or putea, iar apoi să anunțe autoritatea sanitară. În mod normal, ar trebui să se instituie imediat un cordon sanitar și o carantină de 30 de zile, iar miniștrii, secretarii de stat, senatorii și deputații ar urma să rămînă blocați la locurile lor de muncă. Le aducem apă, sucuri, mîncare, băutură și ce-or mai vrea, numai să stea acolo, în carantină, și să lucreze. Iar după 30 de zile, pentru siguranță, ar fi bine să mai aruncăm niște păsări bolnave pe ferestrele Parlamentului. Și la guvern. Pînă trece vara.

Știu că pare o idee ușor imorală, dar propășirea națiunii cere sacrificii și uneori ce e imoral – sau chiar ilegal – pentru simplii cetățeni cu funcții înalte e benefic pentru țară. Iar dacă o fi să se îmbolnăvească vreunul, o să binemerite titlul de „Euro-erou martir în lupta dusă cu găinile pentru integrarea României în UE”. Clasa I, cu spade în gheare.

Serios, carantinați-i pe politicieni la locul de muncă! Gripa aviario-parlamentară e singura posibilitate să-i ținem la treabă. Mai apoi își scot ei oricum pîrleala. Dacă nu cumva și-au scos-o în avans, de ani și ani de zile.

Știrea săptămîinii

La Cannes, un succes răsunător al fotbalului românesc

Marți, 30 mai, presa culturală din România iar a ieșit în stradă: regizorul român Corneliu Porumboiu a cîștigat Premiul Camera d'Or. Titluri frumoase și bombastice, aplauze la scenă deschisă. Între toate acestea, tabloidul „Averea”, ca să nu rămînă anul acesta chiar repetent la cultură, a scris negru pe alb: „Premieră absolută în fotbalul românesc! Fiul fostului arbitru Porumboiu a luat Premiul Camera d'Or la Cannes!”. Motivul tot în gazetă îl găsim: „Tatăl regizorului mărturisește că meritul în educația lui Corneliu îi revine mamei”. Un ziar cu subiecte tari, mai ales cînd sînt ușor de citit... (C.V.)

Adriana BABEȚI

ARS COQUINARIA

Final cu digestiv

Precis v-ați fi prins că am ajuns în finală, precum Brazilia, chiar dacă am fi scos la înaintare numai cuvântul *digestiv*. După 75 de prânzuri, cine, picnicuri, dineuri, branciuri șcl., pe care vi le-am servit săptămână de săptămână (cu doar trei suspendări) cum ne-am priceput mai bine, e normal să știți că, la spartul chefului, lumea bună dă pe gît un digestiv. Amară, uneori ca pelinul (dar nu neapărat), alcoolizată au ba, mari minuni face licoarea asta: domolește fierea, ogoaie stomac și colon, alintă ficiații. Așa că ne-am gândit să ne retragem din cochinarit turnîndu-vă, ca la casele mari, în chip de ultimul paragraf din meniu, un digestiv, să zicem *Parfait amour*, care nici măcar nu-i amărui. Precis v-o ajuta să digerați mai ușor această din urmă rubrică, însoțită de vâlmășagul de mîncăruri pe care bravii directori suplimentistici și poliromi au avut bunăvătatea de a vi le așterne sub forma unei cărțușici. Pot-puriul numit *Ultimul suflău la Paris. 69 de rețete culinare* firește că-și trage snaga dintr-o oală franțuzească (*pot-pourri*), asta așa, de-o ultimă scilofoseală, spre a pune punct și cursului nostru scurt de cultură generală, de care vi s-o fi aplecat deja. Deci ce-o să sorbiți? Un digestiv în care am stors ce ne-am închipuit că ar spune văzîndu-ne micuța lucrare gastrografă:

a) mama: „D'apoi, draga mamii, dacă tu te bucuri de cartea asta, atunci mă bucur și io; ce să mai zic?”; b) fiica Oana din Canada: „Jau, mamii, ce haioasă ești! Ca albinuța Vitezcoia din desenu' de la sîrbi, cu ochelăranii pe nas. Mișto că ți-ai luat *Old Navy*... și păru-așa, pe spate... Merge! Încă mai merge”; c) un adevărat prieten: „Amice, acumă că te-ai dat în spectacol, zic să te apuci și de chestii serioase. Timpu' trece, nu stă după tine”; d) arhitectul cel istet: „Bă, fato, să nu-mi spui că apar aici în chip de Zburător ce-ți bîntuie ție fantasmale printre gogonele în Piața 700! Maică, iote-mă și pe copertă! Nu ești normală! Sper că n-ai spus cine-s pe bune, că-mi compromit firma”; e) o prietenă: „Ce drăguț! Ce bine că ți-ai adunat toate bucățile! O să aibă succes, nu-ți fie frică. Da' chiar ai dat atîtea rețete?”; f) o redactoriță: „Adriana, zău că am rîs la multe poante. Să știi că ai umor și că cel mai bine îți iese unde îți dai drumul fără prea multe fițe”; g) altă prietenă: „A apărut o carte din chestiile astea? Fain. Bravo. Da' atunci lasă baltă rubrica. Fiică-mea a zis că nu mai poate s-o citească”; h) un critic: „Bre, nu zic nu, da' termină-ți odată cărțoiu' despre amazoaane”. Și tot așa, am fi putut continua mult și bine. Ne-am spus însă că, măcar acum, în al 12-lea ceas, înainte de a o tuli din toiul balului, să avem curajul de a lăsa o urmă pe hîrtie și de a ne spune păsul.

Deci ce-am desprins, cu – vorba vine – cuvintele noastre, din micuța culinariadă în 69 de cînturi. Adriana, ai legătura: „Ăăă, păi ce să zic? Chiar dacă nu se prea vede și nici nu interesează pe nimeni, să știți că am muncit pe brînci număr de număr. Uneori făceam și 6-7 variante, chestie care, la un gătit, nu mi se întâmplă. Sărmăluțele în foi de viță nu-mi iau decît maximum o oră jumate, hai, două, cu tot cu fier. Dar pentru o rubricuță am trudit și-o zi întreagă pînă să aibă ceva gust. Ce mai, mă simțeam marea doamnă a literelor bănățene. Îmi hipergonflam e-goul de să plesnească, numai că-l pitulam meșteșugit sub o glazură de modeste sfioasă, cum îi stă bine unei Cenușărese harnice și prigonite. Dar de fapt mă visam ditai prințesa, Adriana Karembeu, nu altcineva. Îmi dădeam importanță de parcă mă pregăteam să pun la încins *Război și pace*, nu niște biete gogoși umflate pret de 4800, hai 5114 semne (cu spații). Chestia se întâmplă pentru că mă băga și pe mine cineva în seamă, poftindu-mă săptămîină de săptămîină la ospăț tineresc. Și nu oricum, ci în chip de madam Vatel ori Savarin, de Babette Hersant, de mare maestră a ceremoniilor din cratițe, plite, borcane, tigăi. Ceea ce, trebuie să recunosc, nu mi se întâmplase nici odată.

Așa că m-am străduit cît am putut, nevrînd să dezamăgesc junimea. N-a trebuit să mă prefac prea tare, căci naturelul îmi e oarecum ghiduș și jucăuș, chestie care unora place, altora, ba. Abia cînd mi-am văzut rubricuțele adunate între două coperte, mi-am dat seama de ce au dreptate și unii, și alții. Am dibuit ce era prea sărat sau prea dulce, prea prăjit sau necopt, dar n-aveam cum s-o mai dreg. Una peste alta, cu toate rateurile, se încropea un meniu ușor de mistuit, făcut din multe mîncăruri și băuturi, plus dulciuri, brînzeturi și fructe, aranjate în chip de bufet suedez, ca să poată servi fiecare ce, cît și cînd vrea. Totul era gîndit și pregătit cu mare bucurie, plăcere și drag. Am gustat cîte puțin din fiecare fel înainte de a le pune pe masă și mi-am zis că nu-i nimic care să cadă greu la ficiați, să îmbrîncească fierea, să dea grețuri, să leșieze stomace. Dar am așezat la vedere blîndul digestiv *Parfait amour*, așa, ca să previn în încheiere orice dure-re de cap”.

Îți mulțumim, Adriana, pentru gustoasele tale cuvinte. Și-acum să ne luăm rămas bun, căci n-o să mai cochinarăști pentru noi în pagina 4. Îți spunem pa, la revedere, ciao, servus. Ba chiar adio. Nu-i nici un secret.

Cui i-e frică de un top literar?

Casiana IONIȚĂ

LAMERICA

Beloved al lui Toni Morrison, *Underworld* de Don DeLillo, *Blood Meridian* de Cormac McCarthy, *Rabbit Angstrom: The Four Novels* de John Updike și *American Pastoral* de Philip Roth. Acestea au fost titlurile desemnate drept cele mai bune opere de ficțiune americane din ultimii douăzeci și cinci de ani. La cererea lui Sam Tanenhaus, editorul „New York Times Book Review”, au votat 125 de critici, scriitori, editori, iar cîștigător a fost romanul lui Toni Morrison. Dintre autori însă, Philip Roth pare a fi învingătorul neoficial, cu șase romane aflate în primele douăzeci și două de texte. Topul a apărut însoțit de un eseu al lui A.O. Scott (cunoscut mai ales drept critic de film pentru „New York Times”) și a fost urmat de o dezbatere de-a lungul săptămîinii trecute, cu postări pe site-ul „NYT”. La ea au participat doi romancierii, Jane Smiley și Michael Cunningham, și criticii Stephen Metcalf și Morris Dickstein, toți patru în calitate nu doar de scriitori și critici, ci și de contributory la acest top.

O asemenea inițiativă ridică inevitabil întrebări legate de definirea termenilor („cea mai bună”, „ficțiune”, „american”) și de scopul unei liste subiective prin definiție. Esul lui A.O. Scott, *In Search of the Best*, accentuează faptul că lista nu oferă răspunsuri inflexibile, ci mai degrabă o încercare de definire a miticului „Mare Roman American” („the Great American Novel”, care este, ironic, și titlul unui roman de Philip Roth ce nu a ajuns pe listă). Topul devine așadar o căutare a ceea ce A.O. Scott descrie ca un Yeti, monstrul din Loch Ness sau Bigfoot. O creatură hibridă, în care unii cred cu tărie și pe care se așteaptă să o vadă într-o zi, sau

Care este cea mai bună operă de ficțiune americană din ultimii 25 de ani? („New York Times”, mai 2006)

- *Beloved* (1987), Toni Morrison
- *Underworld* (1997), Don DeLillo
- *Blood Meridian* (1985), Cormac McCarthy
- *Rabbit Angstrom: The Four Novels* (1960-1995), John Updike
- *American Pastoral* (1997), Philip Roth
- *A Confederacy of Dunces* (1980), John Kennedy Toole
- *Housekeeping* (1980), Marilynne Robinson
- *Winter's Tale* (1983), Mark Helprin
- *White Noise* (1985), Don DeLillo
- *The Counterlife* (1986), Philip Roth
- *Libra* (1988), Don DeLillo
- *Where I'm Calling From* (1988), Raymond Carver
- *The Things They Carried* (1990), Tim O'Brien
- *Mating* (1991), Norman Rush
- *Jesus' Son* (1992), Denis Johnson
- *Operation Shylock* (1993), Philip Roth
- *Independence Day* (1995), Richard Ford
- *Sabbath's Theater* (1995), Philip Roth
- *Border Trilogy* (1992-1999), Cormac McCarthy
- *The Human Stain* (2000), Philip Roth
- *The Known World* (2003), Edward P. Jones
- *The Plot Against America* (2004), Philip Roth

Sam Tanenhaus, editorul „New York Times Book Review”

o invenție care poate fi zărită oriunde, în funcție de imaginația fiecăruia. Odată riscul acceptat, rămîn de discutat și de (re-)cîștigătorii.

Laureată cu Premiul Nobel, femeie afro-americană printre bărbați albi, prezență constantă în cursuri de literatură de diverse niveluri, Toni Morrison era cîștigătoarea previzibilă. Atît de așteptată, încît unii dintre cei ce au răspuns alegînd alt roman pentru primul loc au trimis și justificări anti-Morrison. Într-un articol de pe slate.com, Stephen Metcalf propune o reevaluare a meritelor *Beloved* nu doar din

punct de vedere estetic, ci și istoric. De pe poziții opuse, în dezbateră de pe site-ul „NYT”, Jane Smiley, singura dintre cei patru participanți care a votat pentru Toni Morrison pe primul loc, prezintă *Beloved* drept o încercare reușită de a rescrie mitologia americană integrînd istoriile pierdute. Iar Gregory Cowles, moderatorul discuției, remarcă paradoxul apariției unui roman despre conflicte rasiale pe primul loc al unui top care nu ține cont de rasă, dată fiind prezența majoritară a bărbaților albi pe locurile următoare.

culo de ierarhii îndreptate spre viitor, cei patru au propus un fel de listă alternativă, pe care s-ar regăsi texte scurte și perfect construite, dar fără ambiții epice și tematice de amploarea celor de pe lista „NYT”. Printre ele se numără povestiri de Jhumpa Lahiri, *The Mezzanite* de Nicholson Baker și chiar primul sezon din serialul *Sopranos*. Rămîne de văzut, au notat mai toți participanții, cine va intra în cano-nul literar american și cine va rămîne printre „excentrici”.

Această a doua listă spontană sau strict subiectivă poate sugera cum ar arăta un top al celor mai bune opere de ficțiune în 2031. Dacă A.O. Scott își încheie esul cu o remarcă legată de felul în care cărțile din topul de acum sînt toate întoarse spre trecut și îi îndeamnă pe scriitorii tineri să înceapă să caute un nou animal fantastic, poate e vremea și pentru cititori să se pregătească pentru altceva. Pentru lărgirea conceptului de „operă de ficțiune”, în așa fel încît să includă și un serial bine scris precum *Sopranos*. Pentru acceptarea ambițiilor mai puțin grandioase ale scriitorilor din generații mai noi (majoritatea celor de pe primele locuri de acum sînt născuți în anii '30). Și poate pentru căutări relativizante ale „celor mai mari romane americane”.

„Suplimentul de cultură” a devenit colecție de carte

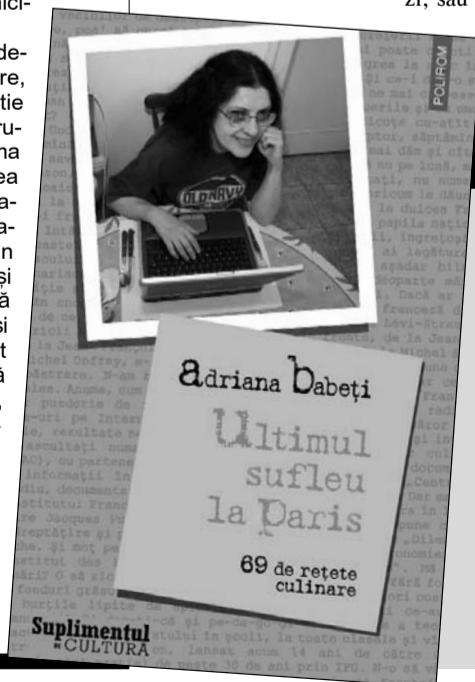
Adriana Babeți, *Ultimul suflău la Paris. 69 de rețete culinare*

cuvînt înainte de Silviu Lupescu, colecția „Suplimentul de cultură”, Editura Polirom, 288 de pagini, 18.90 RON

Peste încă 25 de ani

Încercînd să interpreteze acest paradox, o parte din dezbateră celor patru membri ai juriului a devenit sociologică. În primele zile, discuția a fost mai ales despre schimbările publicului literar american și, în același timp, ale autorilor americani și despre cine citește și cît. Pînă cînd Stephen Metcalf a împins discuția înspre criterii estetice, propunînd o judecată valorică a textelor. De aici, cei patru s-au dovedit tot atîtea feluri de cititori, uneori în dezacord complet legat pe marginea întrebării: „Ce face un roman să fie valoros?”.

Întrebați ce opere de ficțiune ar alege pentru valoarea pe care au avut-o pentru ei personal, din-

Florin LĂZĂRESCU (flazarescu@yahoo.com)

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Alex SAVITESCU

LA LOC teleCOMANDA

Două lumi

Începînd cu anul trecut, am avut șansa să fac cîțiva pași printr-o altă lume decît cea literară, cu totul nouă pentru mine. Nu foarte mulți, dar suficienți, cred eu, pentru a lua pulsul a ceea ce se întîmplă în culisele realizării unui film sau a unui show de televiziune. Nu vreau să mă apuc acum să critic viața literară, să mă dezic de ea și să o ridic în slăvi pe cea a filmului, însă cîteva aspecte care fac diferența țin să remarc. Asta pornind de la ideea că noi, literații, am avea ceva de învățat de aici.

Prima impresie e că „pe cealaltă lume” glaciațiunea a luat sfîrșit. S-a creat deja o nouă geografie, în care obișnuții dinozauri, dacă nu au dispărut întru totul, s-au izolat – sau au fost izolați – undeva la marginea peisajului. Ființele recent apărute acolo au reflexe mult mai bune, adaptate realității. Trăiesc în prezent, nu într-o tradiție supraevaluată, pe care o tot reanalizează, chinuindu-se s-o recicleze la nesfîrșit. Ce-a fost bun s-a păstrat, ce-a fost rău a dispărut în ceață de la sine, pe cale „naturală”. Nimeni nu-și mai bate capul să dea impresia că figurile împăiate tră-

iesc. Oamenii nu-și pierd mai tot timpul în lupte oarbe cu vechiul sistem. Au pus bazele unuia alternativ, în care se muncește pe rupte. Fiecare e conștient că nu poți construi nimic fără un proiect, are unul, știe cum se face așa ceva și se ține de el, pentru a-l duce pînă la capăt. Și asta cu viteză.

O altă mare diferență e lipsa mentalității cazone, a prejudecăților din lumea literară, conform căroră „tre' să mai crești”, „să treci prin ce-am pățimit și eu, nu așa, una-două, să te bagi în față”. O fi răbdarea o virtute, dar nu și atunci cînd ești pus la

coadă doar pentru că n-ai „vechime”. Ești supus unui test și, dacă-l treci, ești acceptat din prima, ca partener egal de lucru, într-o ecuație în care suficiența „maestrului” e înlocuită de tonul colegial, de comunicarea firească. Mai mult, „maestrul” nu se rușinează să-ți spună că are și el ce învața de la tine.

Apoi, îmi place că există o lume în care e mult mai greu să trișezi. Un film prost se vede cu ochiul liber. O carte proastă, susținută de cîteva personaje-cheie din culisele literaturii, învăluită în cronici cu un limbaj abscons, poate fi dată ca exemplu de reușită, de operă ce „marchează o epocă”. Oricît de mare regizor ai fi, nu prea-ți vine să dai rolul principal soției tale, să-ți pui un coleg de generație operator de imagine, un prieten sărman la sonorizare, decît dacă vrei să-ți tai singur creanga de sub picioare. Nu în ultimul rînd, e de remarcat ce motivație bună ai atunci cînd activezi într-un domeniu în care oportunitățile sînt mult mai multe, generate de un sistem competițional bine pus la punct. Ok. Faci literatură de amorul artei, dar altfel scrii

cînd știi că din munca ta – de ce nu? – mai poți cîștiga și un ban cîștit.

În fine, cred că argumentația mea – care, recunosc, păcătuiește prin idealizare – e ușor de dărîmat. Viteza, comunicarea, eficiența, competiția etc. sînt mai degrabă atribute de marketing, nu și criterii pentru o ierarhie de valori. Literatura e veșnică. Filmele, show-urile sînt niște efemere, niște musculițe. Totuși, insist.

Poate că și noi, cei care „trăim” mai mult, am avea ceva de învățat din asta. Să ne gîndim puțin, dacă am trăi la fel de intens, ce viață am avea!

Suplimentul lui JUP

„Suplimentul de cultură” a devenit colecție de carte

Bobo și Bobo, Voi n-ați întrebat, Fără Zahăr vă răspunde. Cu 40 de caricaturi de Jup

colecția „Suplimentul de cultură”, Editura Polirom, 192 de pagini, 16.90 RON

Bobo și Bobo

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

Tupeu dă bulangiu

Unde-i lege nu-i tocmeală, fraților. Probele incriminatorii ce mi s-au adus erau fără echivoc, iar eu mi-am plecat spășit capul în fața justiției, sperînd doar într-o pedeapsă cît mai mică.

Mi-au luat cureaua, șireturile și lanțul 24k și ușile penitenciarului s-au închis cu mine proaspăt membru. Aici mi-a fost dat să înfilnesc niște oameni cu un limbaj foarte pitoresc, personaje tatuante, tăiate și cicatrizate în cele mai ciudate părți ale corpului. Da, chiar și acolo.

În schimb, dacă le arătai că ești de-al lor, infractor periculos și fără scrupule, le cîștigai respectul. După cum am remarcat. Cred că le-am căzut cu troncu, că încă din prima seară a intrat la mine Costel de la celula 18. Cu un pachet de margarină în mîna dreaptă, mi-a zis că vrea să-mi spargă pufarina și să-mi împingă lutul la deal, că el e condamnat la 25 de ani pentru dublu asasinat. Că să-mi dau curul la vorbitor să-mi planteze un brad în el.

Vă dați seama că ceva trebuia să fac, așa că i-am răspuns că și eu sînt condamnat pentru asasi-

nat, triplu, cu sadism, la 35 ani de pîrnaie. Figura lui Costel s-a schimbat într-una admirativă. Mi-a întins mîna și mi-a zis că mă respectă pe viață. Ba chiar s-a oferit să schimbăm locurile la un lapte gros. Puteam eu oare să-l refuz?

În a doua seară și-a anunțat vizita Ticu de la 41. Fără margarină și nebărbierit. Bădăran. M-a împins pe pat, manifestîndu-și sincer dorința de a-mi sonda marmelada cu guzanul. Guzan pe care mai întîi trebuia să-l caut la gingii. Că pentru el viața nu mai înseamnă nimic, că are de stat 8 ani, pentru tîlhărie cu viol. Vă dați seama că i-am servit-o tot pe aia cu asasinatul triplu, cu sadism, 35 ani de pîrnaie.

Și guzanul lui Ticu s-a transformat brusc într-un hamster moale. Mi-am permis chiar să-l refuz cînd m-a rugat insistent să-i fac un tușeu cu pixul.

Și, încet, încet, lumea a aflat de fiorosul criminal de lîngă budă și toți mă salutau lung și respectuos. Vă dați însă seama că, dacă le ziceam adevărul, că sînt băgat pe șase luni fiindcă am downloadat două episoade din *Lassie*, ajungeam curva penitenciarului și, vorba lor, mi se lărgea gura la borcan de nu mai puteam ține gemul.

Bobo

Salutări de la Petrița

de ION BARBU

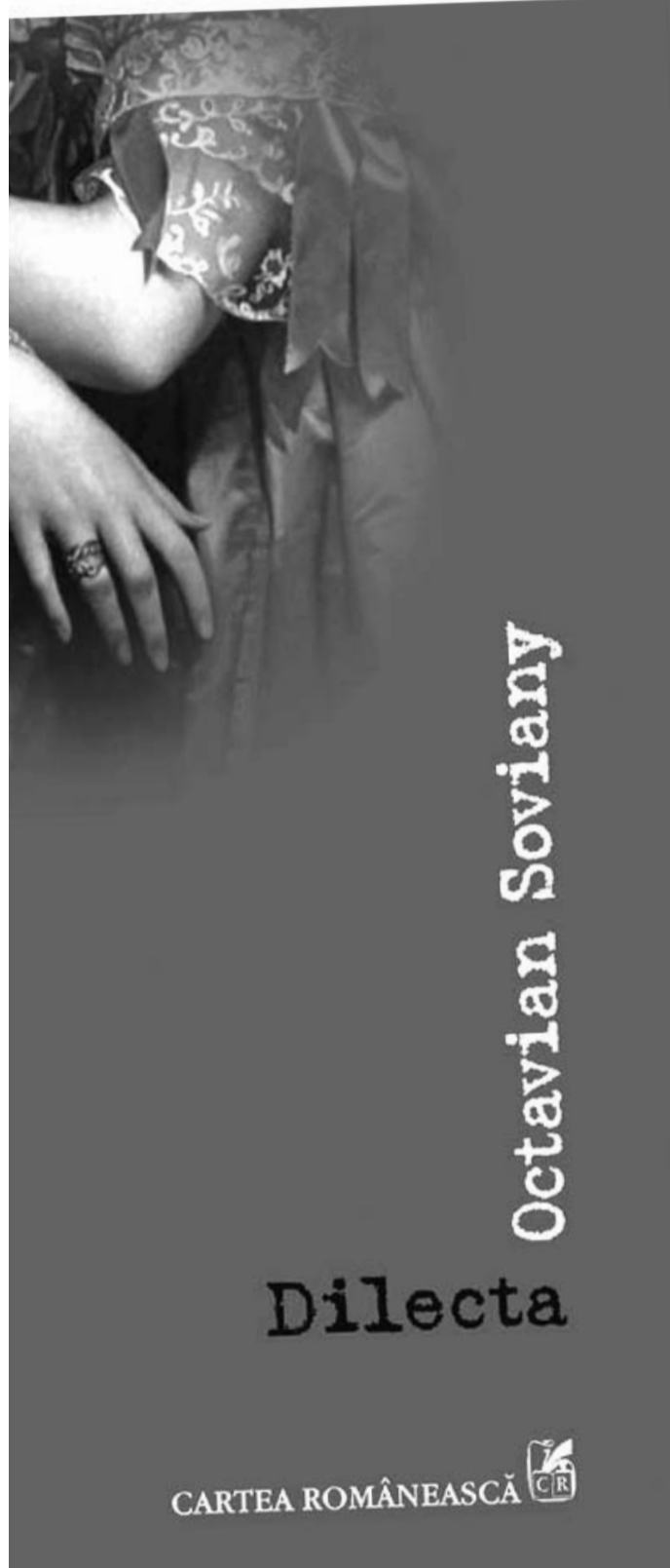

hobbitul@yahoo.com: Emil BRUMARU
abbsurdica@yahoo.com: Ada MILEA

HOBBITUL & ABBSURDICA

hobbitul (15:54:26): Nu mai plinge...ca ma inlacrimiez shi io!
hobbitul (15:54:41): Ma inlacrimiez la miez!
abbsurdica (15:55:03): si io mor de cit oftez
hobbitul (15:55:24): Insa porcu-i tot obez!
abbsurdica (15:55:51): degeaba-l dinamitez
hobbitul (15:56:03): Crezi?
abbsurdica (15:56:15):
hobbitul (15:56:26): Asta e refrenul!
abbsurdica (15:56:30): protestez
hobbitul (15:56:42): A, tu ai la purtator porcul
abbsurdica (15:56:50):
hobbitul (15:57:07): Ba, ma nenoroceshti, asta deja e turma
hobbitul (15:57:32): Turma care scurma rima de pe urma
abbsurdica (15:57:42):
hobbitul (15:58:11): Shtii, peste cana de cafea cad fulgii...
abbsurdica (15:58:27): rima care scurma urma de pe turma
hobbitul (15:59:08): Urma care scurma rima de pe turma
abbsurdica (15:59:21): scurma care turma urma de pe rima
hobbitul (15:59:36):
hobbitul (15:59:56): Asta e concluzia!!!
hobbitul (16:00:14): Mincate-ar deziluzia!
abbsurdica (16:00:26):
hobbitul (16:00:46): Ce ba? ce dai din degete?
abbsurdica (16:00:58): nu-mi gasesc perfuzia
hobbitul (16:01:29): Priceput aluzia!
hobbitul (16:02:01): E?
abbsurdica (16:02:18):...m-am blocat... in „uzia“
hobbitul (16:02:33): Du-te-n Andaluzia!
abbsurdica (16:03:23): plec cu autobuzia
hobbitul (16:03:34): Eeeeeeeeeeeeeee!
abbsurdica (16:03:52): aaaa
hobbitul (16:04:03): bbbbbbbbbbbbbbb
abbsurdica (16:04:19): ccccccccccccccc
hobbitul (16:04:38): ZZZZZZZZZZZZZZZZZZZ shi s-a terminat
alfabetul Sic!!!
hobbitul (16:04:50): YYYYYYYYYYYYYYYYYYY
abbsurdica (16:04:58): xxxxxxxxxxxxxx
hobbitul (16:05:06): Tu trishezi
hobbitul (16:05:25): Pui alfabetul anapoda..
abbsurdica (16:06:17): aa
hobbitul (16:06:52): Iar incepi?
abbsurdica (16:07:21): ioi, o trebuit sa vorbesc cu mama la telefon.....
abbsurdica (16:07:32): amu-am gatat
hobbitul (16:07:35): pai ai vorbit?
abbsurdica (16:07:40): da
abbsurdica (16:07:55): atunci cind am gresit alfabetu'
hobbitul (16:08:04): Ba, tu mintzi?
abbsurdica (16:08:11):
abbsurdica (16:08:17): nu mint!
hobbitul (16:08:26): Bine, te cred
abbsurdica (16:08:32):
hobbitul (16:08:56): Da, shtiu ca tu nu mintzi...de asta shi vb cu tine...e un mom romanitic!!!
hobbitul (16:09:04): romantic!
abbsurdica (16:09:22): „mom“?
hobbitul (16:09:22): Noi traim un mom romantic!!!
hobbitul (16:09:41): Mom = moment! Sic, pe asta nu o shtiai!
abbsurdica (16:09:58): mom= mama
hobbitul (16:10:34): Nu, in engleza e asha cum spui, in romana e cum zic io!

Octavian Soviany: poezia care seduce

Poezia lui Octavian Soviany din volumul *Dilecta* este una care reține atenția și, bineînțeles, delectează. Sînt acolo poeme de dragoste cu o fină și atentă lucrătură, pline de imagini prețioase, în care jocul literar este dublat de o senzualitate cînd toridă, cînd delicată. Astfel, impresia de gratuitate, de exercițiu manierist, care poate surveni la lectură (sau mai bine la audiere: voi reveni cu amănunte!), este corectată de mereu nobila miză a turnirului erotic. Seducția lucrează pe două planuri: o dată asupra Dilectei, femeia capricioasă, trufașă, care știe să cedeze cu eleganță și stil bărbatului (cerîndu-i acestuia, la rîndul lui, să o curteze inteligent), iar a doua oară asupra cititorului, invitat să constate îndrăzneala unei comparații sau aroganța cîtei unei asonanțe.

Doris Mironescu

Volumul se compune din serii de poeme scurte dedicate dragostei, adică gîngurelilor, suspinelor și strigătelor femeii „învinse” și lamentațiilor, declamărilor sau protestărilor sonore ale bărbatului respins. Imaginile delectării erotice sînt numeroase, dar mai ales ingenioase. De cele mai multe ori, Soviany transcrie o singură viziune fragmentară a elanului erotic, transformînd imaginea într-un poem de sine-stătător. Poemele „într-un vers”, sau mai bine zis „într-o frază”, obligă cititorul să constate excelența realizării poetice: „După ce ne iubim/ gemetele tale/ rămîn multă vreme/ în aer/ ca niște/ picături de/ vin roșu” sau „Mă urc/ în patul tău negru de/ abanos/ ca într-o sanie/ trasă de lupi”. Altă dată, rima rară, asonanța sau finalul fericit al unui rubaiat încununează o reprezentare erotică îndrăzneață: „Am învățat, Dilecta, anume șiretlicuri/

Ca să îți scriu cu limba, sub pîntece, distihuri” sau: „Trecuseră trei zile și nopți de Ramadan./ Te adoram, Adora, ca un muftiu persan,/ Apoi, că răsărise luceafărul de seară,/ M-am strecurat în tine, ca Saadi-n Golestan”.

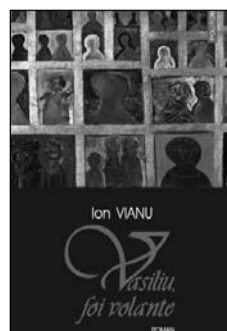
Nu o „poveste de dragoste” (slavă Domnului!) spune Soviany în cartea sa. Mica istorie erotică ce se poate ghici în spatele poemelor este în mod constant sabotată prin imaginarea de noi și noi contexte amoroase, cuprinzînd toate pozițiile clasice – precum și cîteva mai noi – din arsenalul iubirii: chemarea îmbietoare și jalea postcoitală, înfrigurarea amantului și extazul amantei, dezamăgirea celui *mal-aimé* și triumful lui Casanova. Poetul pozează avantajos în decoruri caracteristice, în Franța lui „Louis seize” sau în Orientul celor *O mie de nopți*, în chip de amant livresc, care suspină ritmic și muzical. În vremi cînd iubirea era încă o artă, îndrăgostitul cu peruca pudrată declamă înfocată: „Dilecta prețuiește cît Franța și Navara./ Picioarele ei albe sînt Sena și sint Loara” sau, cu narghileaua la picioare, îngînă un rubaiat: „Despătoream

Octavian Soviany, *Dilecta*

colecția „Poezie”, Editura Cartea Românească, 2006

SEMNAL

Al doilea roman din ciclul *Arhiva trădării și a miniei* (primul, *Căielele lui Ozias*, a apărut în 2004, la Editura Polirom) reia narațiunea lui Dan Naidin, canalizînd-o însă spre alt personaj: Vladimir Vasiliu, director al spitalului psihiatric Răstoaca Melcilor. Autorul continuă procedeul folosit în primul roman al ciclului și,

urmărind viața protagonistului, creează de fapt o frescă a societății comuniste românești. Pe sub măști, dincolo de numele schimbate, recunoaștem astfel personaje istorice, iar întâmplările, la limita dintre dezvăluire și ficțiune, ne țin trează atenția și prin faptul că se petrec într-un cadru pe care îl recunoaștem ușor în propria memorie.

Ion Vianu, *Arhiva trădării și a miniei: Vasiliu, foi volante*, colecția „Fiction Ltd”, Editura Polirom, 304 pagini, 19.80 RON

Mihai Zamfir adoptă tehnica epistolară pentru a „povesti” o iubire ieșită din comun, pe cît de atrăgătoare, pe atît de surprinzătoare. Toată narațiunea se desfășoară în corespondența dintre cei doi protagoniști, Petru Cosmovici și Isabel Nogueira, care s-au cunoscut pe vremea facultății, iar după ani, au reluat legătura, exclusiv prin corespondență. Gradat, autorul ne introduce în această atmosferă, ne face părtași la dezvoltarea unei relații pe care n-o putem bănuși de altceva decît de puritate, ne transformă, cu alte cuvinte, în poștașii curioși ai acestui schimb epistolar, pe o rută care se rupe de banalitate și ne ține permanent trează dorința de a afla cît mai multe despre iubirea lor.

Mihai Zamfir, *Se înnoptează. Se lasă ceață*, colecția „Fiction Ltd”, Editura Polirom, 264 de pagini, 17.90 RON

„Suplimentul de cultură” a devenit colecție de carte

Emil Brumar, Dumnezeu se uită la noi cu binoclul,

colecția „Suplimentul de cultură”, Editura Polirom, 232 de pagini, 16.90 RON

alene tristeți făcute sul./ Se au-
zeau cămile pe drumul spre Mo-
sul/ Și-ți mirosea iașmacul a
flori de iasomie./ Cînta într-un
magnoliu o pasăre biul- biul“.

Dilecta este o muză de bibliotecă

Distihurile adunate de Soviany
în ciclul „Evantaiul Dilectei“
clamează cu trufie virtuozitatea
pe spații mici a poetului, capa-
bil să producă jucării mirabile
dintr-un material, la prima ve-
dere, perisabil. Cum se poate
crea emoție poetică în 28 de si-
labe? Iată cum: „Ea-mi rîde cu
toți dinții, ca perlele din salbă./
Sînt negru de tristețe. Dilecta
este albă“. Rima obligatorie a
distihului impune, cel mai ade-
sea, o surpriză poetică. Nume-
roasele rime rare obligă poetul
la acrobație imagistică, precum
în versurile următoare: „În fie-
care noapte te beau ca pe-o o-
travă./ Ți-s coapsele columne.
Iar șoldul arhitravă“.

Alteori, cite un neologism
prețios subliniază artificiozita-
tea suspinării poetice, o priză de
conștiință necesară în cazul unei
poezii atât de apropiate, prin
gravitatea autoimpusă a temei,
de kitsch: „Cînd o să-ajung în
raclă merinde pentru vierme/
Îmi vei păstra, Dilecta, regrete
sempiternice?“. Efectul este de
surpriză în fața ineditului „so-
luției“ poetice propuse, iar ușo-
ra cititorului bun va fi un ușor
zîmbet participativ. Poezia li-
vrescă („Dilecta“ lui Soviany
este, cu siguranță, o muză de bi-
bliotecă) trebuie să aibă, obliga-
toriu, humor.

Distihul a ajuns, în cartea lui
Octavian Soviany, la o conștiință
de sine aptă să susțină o întreagă
poetică. Cele două versuri nu
trebuie doar să rimeze între ele,
precum membrele iubitei (și aici

iar citez: „Sub baldachinul ro-
șu și semănat cu stele/ Picioare-
le Dilectei rimează între ele“),
ci trebuie să propună o imagine
care traduce, alegoric, o scenă
amoroasă cu toate semnificațiile
sale. O frecvență prezentă în ac-
cest volum este metafora „gen-
tilă“, care „explică“ în mod
grațios pozele mofturoase ale iu-
bitei: „Potop de roze roșii a nă-
pădit oglinda./ În patul cu per-
dele, Dilecta scoate limba“. I-
maginea e construită prin tușă:
primul dintre versuri îl explică
pe cel de-al doilea. Gestul inso-
lent și senzual al femeii este in-
nobilat de imaginea prețioasă a
oglinzii năpădite de roze.

Omul și CD-ul

Se înmulțesc cărțile de poezie
dotate cu CD conținând o lec-
tură de autor. Moda nu a fost
lansată de Cartea Românească;
alte edituri, precum Humanitas
sau Casa Radio, au încercat mai
întîi să aducă mai aproape omul
din spatele textului de cititor, bă-
nuind că autorul va ști mai bine
decît recitatorii de ocazie să-și
pună în valoare poemul cu toate
semnificațiile sale, ascunse sau
nu. Există și răi recitatori prin-
tre poeți, după cum excesul de
virtuozitate în această direcție
poate semnala un deficit de ex-
presivitate poetică al textului în-
suși. Totuși, prezența poetului în
variantă audio îl ajută pe recep-
tor să relaționeze mai ușor cu o
poezie pe care cei mai mulți
dintre cititori, s-o recunoaștem,
nu vor s-o înțeleagă decît la mo-
dul personal, ca pe o confesiune
a unui personaj cu care să se
poată identifica.

Octavian Soviany își citește
versurile cu o voce nazală, puțin
sacadată, graseind cu succes mul-
tele-i franțuzisme, accentuînd
cu un fel de trufie fiecare cifră

din fața celor 81 de distihuri sau
35 de „orientale“ și alungînd
astfel „vraja“ erotică învăluitoa-
re, pentru a sublinia vrednicia
stihuitorului, performanța poe-
tică. O mică pauză înainte de fi-
nal pune mai bine în valoare
„poanta“ poemelor: „Caut bi-
nele,/ adevărul și frumusețea./
În corsajul Dilectei/ am găsit/
două căprîțe“. Oricum, prin ca-
racterul adresativ al multora
dintre aceste poeme de dragos-
te, ele se pretează foarte bine re-
citării, mai ales în cazul textelor
de un patetism euforic, deloc ra-
re în volum. Atunci, vocea lui
Soviany capătă valențe expresi-

ve suplimentare, punînd în va-
loare poeme precum acesta:
„S-a îmbătat și luna/ Și zace
într-un peș./ V-aș întreba, prie-
teni: / De ce să fim noi trei? //
Mi-am dezlegat turbanul,/ Ado-
ra, beau și cînt! / Ce-s împărații
Chinei? / O mîină de pămînt!“.

Cititorul „cedează“ cu bucu-
rie în fața umorului poetic al u-
nui text care poate funcționa ori-
cînd ca intertext între îndrăgo-
știți: „Părea un cort albastru se-
raii caravan./ Dezbracă-te, A-
dora! Deschide-te, Sesam!“.
Iată o poezie care seduce, pu-
nînd în scenă seducția.

Canonul și Tarotul este alcătuită în principal din editorialele lui Carmen Mușat din „Observator cultural“, dar și din contribuțiile ei la dezbateri pe probleme ale învățămîntului și culturii. Strînse în volum și scoase din contextul în care au apărut – paginile revistei acuzate deseori de conformism, stîngism și corectitudine politică –, editorialele lui Carmen Mușat sînt net avantajate. Descoperim în ele o voce cituși de puțin cuminte, conformistă, corectă politic, ci doar una lipsită de narcisism și de gust al punerii în spectacol, vocea bunului-simț, a bune creșteri, a respectului de sine și de interlocutor, în fine, lucru atît de rar în România tuturor iritărilor, umorilor și chiar grosolăniei, o voce remarcabilă prin normalitate. Aceasta fiindcă asemenea revistei în care au apărut de-a lungul a cinci ani, preponderent informative, ele ne aduc la cunoștință fapte de cultură curente: expoziții, happeninguri, colocvii, dezbateri, lansări de carte, gale de film și de teatru, uneori în neașteptate locuri uitate de lume. Cum ar fi, într-un sătuc pierdut din Semenice, unul dintre cele mai bune festivaluri de jazz din Europa.

Carmen Mușat, *Canonul și Tarotul*, colecția „Actual“, Editura Curtea Veche, 384 de pagini, 26 RON

SEMNAL

Debutul în volum al unuia dintre cei mai apreciați critici tineri, C. Rogozanu, este remarcabil, la un prim nivel, prin faptul că oferă o structură-suport foarte bine „desenată“, în care cele opt părți ale lucrării grupează tematic recenziile semnate de autor începînd cu anul 2000 în „România literară“, „Observator cultural“ și „Suplimentul de cultură“. O asemenea structură dinamică permite o viziune de ansamblu asupra unor apariții editoriale ce au marcat, într-un fel sau altul, piața culturală din România în ultima vreme. Și mai remarcabilă este însă unitatea acestui volum, cadrul pe care autorul îl creează pentru fiecare dintre recenziile sale constituind liantul necesar între textele cuprinse aici. Observațiile fine, tonul ușor ironic uneori, acid alteori, pînă la polemic, atenția pe care criticul o acordă detaliilor, toate acestea contribuie la o apariție editorială importantă, care poate fi considerată și un ghid prin viața literară din ultimii ani.

„Costi Rogozanu este unul din pușinii critici ai generației lui pentru care actualitatea literară există. Nu scrie eseuri, nu scrie studii, scrie cronici literare. Spre deosebire de mulți, Costi Rogozanu știe că durată unei literaturi este garantată de efemeritatea unor cronici. Este meritul lui de a paria pe eternitate jucînd, inteligent, cu miza cenușăresei criticii literare. Costi Rogozanu scrie clar, direct și expresiv. Arta echivocului îi lipsește. Poate de aceea a stîrmit atîtea valuri. Ce e val ca valul trece. Cronicile rămîn.“ (Nicolae Manolescu)

Din cuprins: Eu sînt un anacronic • Gheorghe Grigurcu *dixit* • Revizionistul numărul unu • Să rîdem trist cu Andrei Pleșu • Unora nu le place Liiceanu • Pentru cine scrie ultimul dandy? • Un fel de tribut

C. Rogozanu, *Agresiuni, digresiuni*, Hors collection, Editura Polirom, 344 de pagini, 22.90 RON

Șerban FOARȚĂ (serfoar@yahoo.com)

TELENOVELA NOVA

Un mire fără căpătii

(cap. XXVII)

Deunăzi, i-ar fi ars o palmă;
azi, însă, îl măsoară calmă
de sus și pînă jos: e-n șort
și pume gri, lîngă un cort
spațios și prevăzut cu prispă
ca orice, -ar zice rusul, izbă,
chit că-Afanas, ca mulți de-aici,
stă-n coșmelie de chirpici.
În fine, tînărul e-nalt,
cu ochi albastru de cobalt,
cu gene lungi și-un păr-inele
șaten, - cînd „Ce mai faci, Ninele?“
îl agrăiește un coleg
din Eforie-Nord, Oleg,
cărui primel: „Împrumută-mi,
zice, șalupa și-ai o sută
de lei, să te îneci în spirt,
dacă poțestești, în orice birt“.
Oleg îi duce la șalupa,
care-i o luntre cu, la pupă,
un cap de sfoară: cînd îl tragi,
te rupi de țărnișele dragi
și navighezi pînă acolo
unde permite legea, - solo
sau, ca acum, în doi: lonel
și-o „ea“ ce știe că pe el
îl cheamă cum îl cheamă, însă
nimic în plus. Inima, strînsă
îi e, sub ancora de-argint,
cînd zice, -n fine, „Mă prezint:
sunt Păunița Golumbeanu“.

COMENTARIU

Scrisul, comoditatea, neseriozitatea

Dacă faci un sondaj printre scriitorii români, indiferent de vîrstă, despre cum este să trăiești din scris în România și dacă este posibil, nu vei putea obține decît un singur răspuns: „Doamne ferește!“, ceea ce spune ceva mai mult decît un simplu „nu“.

Elena Vlădăreanu

Dincolo de „nu“, cei mai mulți se plîng, iar dacă nu se plîng, adoptă automat o strategie de imagine care să le reprezinte cel mai bine imposibilitatea de a trăi din scrisul-scris (adică literatură: proză, poezie etc.). Riscînd să par arogantă și chiar nesuferită, spun aici că și a te îmbrăca de la second-hand, că și hainele puse cu furca pe tine, că și imaginea sărăcăcioasă pe care o crezi astfel este tot un snobism, așa cum sînt toate snobismele pe lumea aceasta.

În presă, s-au tot făcut de-a lungul timpului tot soiul de do-sare, în care scriitorii au opinat pe această temă. Dar nu știu ca în ultimii ani să se fi pus și problema pragmatic, adică ceva de genul: bun, nu se poate trăi din literatură, ce faci atunci? Renunți definitiv la scris? Un grant în afară e o soluție, dar cum ajungi la el? Există și la noi fonduri disponibile scriitorilor, dar cum le accesezi? Cum să faci un proiect bun? Ce înseamnă a face un proiect pe literatură? Bursele date de Uniunea Scriitorilor din România pentru proiecte de carte, fiecare în valoare de 100 de euro pe lună, timp de șase luni, la finalul cărora trebuie să ai cartea gata, chiar sînt o soluție? Nu ar fi mai bine ca, pentru început, în loc de - să zicem - cinci burse să existe una singură?

Toate cele de mai sus se regăseau printre temele anunțate pentru a treia ediție a DesantZbateri, inițiate de Asociația Persona. Primele întîlniri din seria de dezbateri, avînd aceeași temă, au fost pentru oamenii din teatru și film. Oamenii au venit, au vorbit, au prezentat proiecte mai mult sau mai puțin fezabile, au discutat despre lipsa de bani și despre soluțiile - utopice, nu chiar excelente, dar soluții.

La întîlnirea despre bani și scris nu a venit nimeni. Doar vreo doi jurnaliști și patru elevi de liceu, care erau realmente interesați de temă. Culmea este că toți au spus că vin: reprezentanți ai uniunilor de creație (respectiv USR și ASPRO), ai Institutului Cultural Român, ai editurilor, scriitorii. Bun, scriitorii nu sînt oameni de cuvînt. Oare? Dincolo de asta, cîți dintre ei se gîndesc la soluții concrete de a-și salva literatura din ghearele unui serviciu ucigător de neuroni? Sau poate e mai comod să ne ascundem în birlog, să ne plîngem că e greu și că, vai, nu mai avem timp de scris sau, dimpotrivă, scriem și nu avem bani.

„Eram, pînă la «Lindenfeld», un prozator fără cărți”

Interviu realizat de Emilia Chiscop

Ați debutat ca poet în 1984, la 28 de ani, cu volumul *Vară indiană*, distins cu premiul pentru debut din partea Uniunii Scriitorilor. Cum e să debutezi în proză la 49 de ani, fiind „coleg” de generație cu o mulțime de prozatori de 20 de ani? E un avantaj, un dezavantaj sau nu contează să debutezi la o vîrstă matură într-o generație cam „juvenilomană”?

Am debutat după ce am cîștigat la trei concursuri de debut, cu trei volume diferite. Unul la Editura Facla, din Timișoara, altul la Cartea Românească și, în fine, adevăratul volum de debut, la Albatros. Primele două, pentru că nu au fost volume distincte (cel de la Facla, redus la dimensiunile unei plachete, se vindea cu alte două plachete, cu banderolă, „la pachet”. La Cartea Românească am intrat în volumul colectiv *Nouă poeți*), nu le consider apte pentru bibliografie. Așa că, da, am debutat cu *Vară indiană* (volum căruia eu îi spusesem, inițial, *Toba de piatră*), la Albatros, avînd-o ca lector pe regretata poetă Gabriela Negreanu, care s-a sinucis cîțiva ani mai tîrziu. Dar nu aș vrea să trec repede peste momentul debutului, așa că, măcar într-o paranteză, vreau să demontez scuza unora că au scris poezii patriotice și cu partidul sau Ceaușescu pentru

că altfel nu se putea debuta. Se putea, mai greu, e drept, dar se putea! Restul e exces de zel! Revin la partea a doua a întrebării. E plăcut să debutezi oricînd, dacă ai încredințarea că debutul va fi urmat și de alte cărți. Cred că mai degrabă nu contează cînd îți apar cărțile, contează să fie cărți care contează!

Vă place această generație de tineri prozatori? Cine vă sînt preferații?

În proza tinerilor de acum este multă autobiografie. Există o tentație greu reprimată, se vede, să povestești experiențele tale de viață din cămin, primii fiori erotici, primele întîmplări mai deocheate, primele beții sau cele mai reușite degustări de „iarbă”. Construcția romanescă e lăsată pe mai tîrziu, probabil. Constat la tinerii prozatori o anumită uniformă stilistică, dorința de a fi *cool*, de a șoca. Și asta este explicabil prin vîrstă și corijabil prin intensificarea lecturilor. Filip Florian e un nume care se detașează din pluton. Dar, de altfel, el nu e chiar de douăzeci de ani, iar asta se simte în maturitatea scrisului. Am admirat lipsa de inhibiții a unora, dar această lipsă de inhibiții m-a împiedicat să văd și alte calități. T.O. Bobe mi se pare un autor ieșit din seria erotizanților.

Lucian Dan Teodorovici și Dan Lungu sînt, de asemenea, autori individualizați deja, autori cu vocile lor. La ceilalți, din generația Polirom, ca să zic așa, aștept a doua carte.

Mi-a plăcut răspunsul dvs. dintr-un interviu mai vechi, la o întrebare despre cum ați descoperit vocația de scriitor, de poet: „Prima dată cînd am constientizat ce înseamnă literatura, ce ar însemna de fapt, pentru mine, a fost cînd am văzut o lumină de apus extraordinară, proiectată pe un zid de cărămidă, în spatele casei, undeva în plină vară. Am simțit că lumina va trece și am simțit cît de neputincios sînt, cît de dezarmat în fața acestei treceri. Atunci mi-am spus că voi fi scriitor cînd voi putea, printr-o

descriere, să întorc din nou clipa, să reaștern lumina aceea pe zidul de cărămidă”. Cum v-ați descoperit vocația de prozator?

Riscînd să atrag ironiile unor marginali (s-a mai întîmplat asta!) vă spun, cu mîna pe inimă, că m-am simțit scriitor dintotdeauna. De la prima carte citită. Poate pentru că am citit destul de devreme, am fost cititor gata format înainte de a termina clasa întîii. Am avut lecturi biblice timpurii, am parcurs toate, absolut toate listele cu recomandări de lectură. Am scris prima poezie în clasa întîii, am mers la multe întîlniri cu scriitorii din Arad, am scris și am citit în tot felul de cenacluri literare. Cred că cititul timpuriu, într-un ritm susținut, îți preschimbă percepția despre lume. Simți, uneori, că trăiești într-o carte care se scrie odată cu tine. Momentul alfabetizării noastre e unul cu schimbări dramatice. Intrăm într-o altă lume. Din paradisu simplu al copilăriei intrăm în lumea întortocheată a cărților, parcurgem „în conservă” simțirile altora, povestirile altora, vremurile altora. Dacă te fascinează acea lume nouă, e imposibil să nu-ți dorești să te agăți și tu de ea, altfel decît prin citit, altfel decît prin soliditatea unei biblioteci. Așa că, dacă citești mult, e inevitabil să vrei să răspunzi, cumva, lecturii. Să dai înapoi, să dai la schimb. Și vrei să răspunzi scriind, inserindu-te și tu acelei lumi. Eram, pînă la *Lindenfeld*, un prozator fără cărți. Poet cu cărți, dar prozator fără nimic scris. Sau, altfel spus, eram un scriitor care scrisese doar poezie și teatru. Am scris o piesă de teatru în studenție, am luat și un premiu național cu ea, o trupă studentescă din Timișoara a și încercat să o joace, dar proiectul a fost abandonat. Pe de altă parte, cred că, într-un anumit fel, cel mai pur sentiment că ești scriitor îl ai atunci cînd nu ți-ai știrbit această calitate cu vreo carte pe care să-ți lași numele. Cam cum se întîmplă cu scriitorii de la Muzeul Literaturii din București. De la restaurant, nu de la muzeu! Stau la masă, sînt scriitori, celebrează mereu chestia asta. Așa că nu mai au timp să și scrie. Cred că au existat mulți scriitori mari care nu au scris nimic. Și, decît să fi dezamăgit cu o carte proastă, mai bine au murit cu ideea că, odată cu ei, îngroapă mari capodopere nescrise! Pare paradoxal, dar cred că se poate și așa. Scriitorul absolut este acela care nu mai trebuie să suporte și umilinta scrisului! Scriitor nedublat de un autor! Din nefericire, cînd lași

îndoielile să lucreze, ei, bine, atunci trebuie să demonstrezi cu cite o carte că ești scriitor.

Am recunoscut în aciditatea și ironia cu care ați creionat personajele cărții stilul jurnalistului radical, intolerant față de impostură. Ca jurnalist, ați scris neiertător față de multe personaje, inclusiv din media: Horia Alexandrescu, Mihai Tatulici, Ion Cristoiu etc., apoi ați scris acel editorial „Clanul Român de Presă”... De aici, se naște o întrebare cu care bănuiesc că v-ați mai confruntat: la „Academia Cațavencu” și la „Cotidianul”, toți oamenii sînt mai presus de orice îndoială?

Pînă la proba contrarie, toți sînt buni. Eu sînt mai degrabă un frier care se lasă păcălit. Dar, în general, nu adun mai mult de o păcăleală de la fiecare. Păcăleală sau mîgărie, cum vrei să-i spunei. Cei pe care i-ați pomenit au oferit de mai multe ori probe contrarii. Eu cunosc și activitatea de dinainte de '89 a unor mari maeștri actuali ai presei. Le știu lașitățile, complicitățile, limitele, moralitatea. Am lucrat și eu în presă, la „Viața Studentescă” și „Amfiteatru”, pe unde au trecut mulți dintre „marii” ziaristi de azi. Cred că intransigența trebuie să fie unul dintre stîlpii pe care să se construiască noul stil de presă din România. Să iertăm, dar să nu uităm ce a fost pînă în '89.

I-ați luat apărarea lui Vladimir Tismăneanu, atacat în mod murdar după nominalizarea în Comisia pentru condamnarea comunismului. Ce credeți că va reuși să facă această Comisie?

Poate că sînt previzibil: îmi apar prietenii. În cazul lui Vladimir Tismăneanu, cunosc

Spuneți că în proiectul dvs. literar, *Lindenfeld* este doar un punct de plecare, un test, pentru „Marele Roman” pe care-l aveți în minte. Lucrați acum la marele roman?

Da, pot spune că lucrez, încerc să mă documentez. Cei cu care am vorbit, Mircea Mihăieș, prietenul meu din liceu, Adriana Babeți și Ștefan Agopian, de pildă, cărora le-am prezentat ideea acestei cărți, au spus că sînt șanse să lasă ceva mărț. Și eu sînt convins că e așa, depinde numai de talent și de Dumnezeu. Pornește de la niște întîmplări din copilăria mea arădeană. Nu spun mai mult, dar vă rog să mă credeți că povestea (care s-a petrecut aievea!) este fascinantă. Mai am mult de muncit, mai am de făcut niște studii în zona teologiei pentru a mă descurca mai ușor în substanța cărții. E un fel de epopee, de fapt. Care va trebui să fie dublată de o poveste paralelă, a unui infiltrat, despre a cărui existență știu ceva. Va trebui să intru și în arhivele CNSAS. Dacă scriu această carte (numai după următorul volum de versuri, în pregătire), voi fi un scriitor realizat. Apoi voi putea scrie fără crispăre alte cărți pe care, de asemenea, le am în cap. Și vin acum la prima întrebare. Avantajul vîrstei mele, față de cea a tinerilor prozatori, este că am niște proiecte care stau de multă vreme în așteptare. Și, vrînd, nevrînd, unele s-au mai copt!

bine zonele din care este atacat, rațiunile pentru care sînt lansate aceste atacuri. Și cunosc bine calitățile, buna credință și probitatea lui Vladimir Tismăneanu. Cred că un document sintetic de condamnare a comunismului va duce la un gest istoric din partea României. Pentru că nu Traian Băsescu, personal, va condamna comunismul, ci România. Graba cu care s-au aruncat pietrele în direcția lui Volo demonstrează că există cele mai mari șanse să se producă această condamnare. Atacurile murdare au venit din direcția unor oameni murdari, care se tem că se va vedea partea lor de vină în răul făcut de comunism.

Revenind la ideea romanului *Lindenfeld*, corectarea realității, dumnea-voastră ați corectat ceva la propria biografie?

Nu aș avea prea multe de corectat. M-am străduit să corectez totul „în timp real”. M-am străduit să nu fac lucruri de care să roșesc mai târziu. Am o mare realizare pînă în 1989. Nu am fost turnător! Consider că e o realizare majoră, care ar trebui trecută în CV. Deși au existat tentative de racolare. Asta mi se pare o realizare extraordinară. Cine a trăit atunci înțelege de ce. Nu a fost un gest de mare curaj, a fost o frică ambalată în curaj. Nu am scris editoriale dedicate lui Nicolae Ceaușescu. Nu am intrat în aparatul de partid. Am făcut școala pe care am vrut să o fac, m-am înșurat cu cine am vrut să mă înșor, lucrez unde am vrut să lucrez. Am marea șansă de a face ce-mi place. Chiar așa, mi-am trăit viața cu anumită pasiune și am făcut tot ce mi-a stat în puteri ca să alimentez această pasiune. De aceea nu aș avea mare lucru de corectat.

Care e cel mai mare compromis pe care l-ați făcut?

Nu am făcut compromisuri majore. Cine știe, dacă nu venea Revoluția, poate că aș fi ajuns la momentul unui compromis. Deși, dinspre „Viața studentească”, eu deja mă orientasem ca, în momentul depășirii vîrstei (era un barem pentru presa de tineret!), să-mi găsec un locșor la „Urzica”, unde deja colaboram. Era o publicație care nu-l avea niciodată pe Ceaușescu pe copertă. Și nici în interior! Am totuși un compromis, inevitabil, pe atunci: am intrat în partid. Dar, zic, era inevitabil, pentru că, șef de promoție fiind, am fost în vederile celor care făceau primiriile. „Elementele valoroase” erau inevitabil propuse pentru a deveni membri. Eram student, chestia s-a întîmplat în 1979, nu mi se părea ceva chiar atât de blamabil. În plus, cineva mi-a spus că dacă ești membru de partid ești mai protejat de racolările Securității. Oficial, pentru racolarea unui membru de partid se cerea și aprobarea secretarului B.O.B. (pentru cititorii mai tineri, B.O.B. înseamnă Biroul Organizației de Bază). Deci nu mai era ceva atât de secret, astfel încît chiar erai ceva mai protejat. Am refuzat, în anul II, o dată, am spus că nu sînt pregătit, așa că au fost făcute membre de partid niște colege

de-ale mele, așa spunea „proporția”. Tot pentru cei tineri, vreau să spun că așa era munca organizatorică în PCR, astfel încît se păstrau mereu niște proporții pe sexe. Dar cînd a venit, în anul III, rîndul unui bărbat, musai, nu am mai avut scăpare, eram puțini băieți. Era, pe de altă parte, destul de haios, la ședințe ne întâlneau profesorii și în alt cadru, la Filologie se mai și rîdea, era o atmosferă mai degajată. Nu-mi apăsa pe umeri povara statutului.

Ați fost profesor de limba română la Lugoj, apoi ați plecat la București. V-ați dobîndit notorietatea imitîndu-l pe Ceaușescu, la Divertis. Apoi ați prezentat semnale editoriale la Pro Tv. Cît de greu e pentru un „umorist” să schimbe macazul, să își construiască o credibilitate de „om serios”, de jurnalist virulent, intransigent? Mă refer, firește, la percepția din partea publicului larg, nu din partea celor care vă cunoșteau în multiple ipostaze...

Cînd glumești, oamenii se încarcă, față de tine, cu prejudecata că nu ai cum să fii profund, nu ai cum să suferi, nu ai cum să fii frămîntat. Am avut de luptat mult cu această prejudecată. La prezența mea în cheie comică pe la tot felul de întîlniri se mai adăuga și fizicul meu de fost luptător. Cu atît mai mult nu puteai scrie versuri! Greu treceau cei care primeau versuri de-ale mele peste aparențe. De cînd nu mai sînt la Divertis (de unde am plecat în cele mai bune relații cu toată lumea), mi-a fost, parcă, mai ușor. Dar și acum lumea se așteaptă mai degrabă să faci o glumă decît să te muncești cu o metaforă. Mi s-a întîmplat ca, atunci cînd aflau că scriu versuri, să fiu întrebare de cei cu care discutam dacă e vorba de epigrame! Nu am putut să-mi înfrîng latura ludică. Am făcut și cîteva farse literare, am prezentat un grupaj de versuri, într-un Almanah al „României Literare” (din 1984, mi se pare) ca fiind scris de Cassius Clay. Mă străduisem să intru în pielea marelui boxer și versurile au avut un mare succes, au fost recenzate chiar, de Gheorghe Tomozei, care nu știa că e falsă. Apoi, în „Orizont”, la Timișoara, inventam poezii pe bandă rulantă, erau prezentate ca traduceri pentru o rubrică de poezie universală intitulată „Poemele păcii”. Inventam și poezii, evident. Un grupaj de poezii „traduse” din poezii chineze au ajuns și la gazeta de perete a ambasadei chineze din București, după cum mi-a spus Ioan Grosan. E greu să lucrezi în două registre, unul umoristic și unul serios. E derutant pentru opinia publică. Așa că am lăsat-o mai moale cu umorul, ca să mă ia lumea în serios ca scriitor. Acum moderez chiar o emisiune, pe TVR 1, despre cărți, „Lumea citește”. Invităm cîte o vedetă și cîte un scriitor sau un om de cultură și îi punem să discute despre aceeași carte, citită, în prealabil, de ambii invitați. Nu e o emisiune „încrunțată”, elitistă, din contră, vrea să convingă telespectatorii că ar mai fi ceva de citit pe lumea asta.

Ioan T. Morar este cîștigătorul Premiului Național de Proză „Ziarul de Iași”

■ Premiul, în valoare de 50.000.000 lei, recompensează cel mai bun volum de proză al unui autor român publicat în anul 2005 ■ Bogdan Crețu va primi Premiul „Aurel Leon” pentru debut ieșean

„Ziarul de Iași” a făcut deja o tradiție din a premia cel mai valoros volum de proză al unui autor român, publicat în anul precedent. Este unul dintre cele mai importante premii care se acordă în România în domeniul literar. Un demers ce se dorește a fi o replică dată provincialismului, un mod de a impune Iașul ca un centru de referință în ierarhizarea valorilor.

La a treia ediție a concursului, juriul, din care fac parte nume prestigioase ale literaturii și criticii ieșene de gen – Alexandru Călinescu (președintele juriului), Emil Brumar, Valeriu Gherghel, Nichita Danilov, Codrin Liviu Cuțitaru și Gabriel Hoarățiu Decuble – a avut dificila misiune de a selecta „virfurile” unei producții editoriale extrem de bogate în 2005.

După primele două etape de selecție, juriul a anunțat cinci nominalizări: Ruxandra Cesereanu – *Nebulon*, Editura Polirom; Alexandru Ecovoiu – *Ordinea*, Editura Polirom; Florina Ilis – *Cruciada copiilor*, Editura Cartea Românească; Florin Lăzărescu – *Trimisul nostru special*, Editura Polirom; Ioan T. Morar – *Lindenfeld*, Editura Polirom.

Cîștigătorul Premiului Național de Proză „Ziarul de Iași” pentru 2005 – Ioan T. Morar, pentru romanul *Lindenfeld*, a fost stabilit prin vot secret.

Alexandru Călinescu ne-a declarat:

„A fost un an editorial cu o producție foarte bogată, cu romane de o remarcabilă varietate a mijloacelor epice. Alegerea noastră s-a oprit asupra unei cărți originale atît prin temă, cît și prin structură narativă. Cartea este semnată de un scriitor cunoscut, Ioan T. Morar, dar care pînă acum nu s-a ilustrat prin roman. Sînt convins că *Lindenfeld*, cartea premiată de noi, certifică o vocație de romancier autentic și anunță un proiect epic de anvergură”.

Premiul Național de Proză, în valoare de 50.000.000 de lei, va fi decernat, pe 16 iunie, la Iași. Premiul „Aurel Leon” pentru debut ieșean, în valoare de 10.000.000 lei, recompensează, în acest an, volumul lui Bogdan Crețu *Matei Vișniec, un optzecișt atipic*, apărut la Editura Universității „Al.I. Cuza”.

„Pentru Premiile Uniunii Scriitorilor nici nu am trimis exemplare din carte”

La lansarea volumului *Lindenfeld* ați spus: „E primul meu roman și mizez pe o carieră europeană a lui”. Ce înseamnă această „carieră” europeană în care credeți?

Cînd am scris cartea nu m-am gîndit la criticul român, să-i fiu pe plac. Nu am plasat „chei” de lectură care să măgulească inteligența și rafinamentul unora. Asta nu înseamnă că m-am străduit să scriu inexpresiv. M-am gîndit la un cititor european educat, care să poată înțelege ce scriu. Și m-am purtat ca atare, nu am făcut aluzii pe care să le înțeleagă numai românii, nu am vrut să dau frîu liber „specificului” național. Am avut, în acest sens, standarde de scriitură pe care le-am respectat, în general. Apoi am mizat pe cariera europeană pentru că o serie din întîmplările cărții privesc minoritatea germană din Banat, suferințele ei de după război, deportarea în Siberia, depopularea satelor de tip Lindenfeld. Nu s-a scris prea mult despre acest episod tragic din viața șvabilor bănățeni. Cartea are

deci, pentru spațiul german, un caracter de recuperare, de luminare a unei istorii mai puțin cunoscute. Iată o premisă pentru un destin european al cărții. Pentru că dacă ai succes în Germania, șansa de a fi citit în Europa e mai mare. Am primit o solicitare pentru dreptul de autor în Portugalia, de pildă. O traducătoare de acolo a citit cartea, i-a plăcut și s-a oferit să propună unei edituri acest roman.

Dar de „cariera” românească a romanului (și de cea americană – știu că relativ recent a avut loc și o lansare în SUA a cărții) sînteți mulțumit? Cartea a avut de la început o foarte bună critică, iar în acest an, sînteți alesul „Ziarului de Iași” pentru Premiul Național pentru Proză 2005, decernat anul trecut lui Mircea Cărtărescu și acum doi ani Gabrielei Adameșteanu...

Am mai spus-o într-un interviu că, între a aștepta un succes de critică și unul de public, am optat, cît am putut eu

opta, pentru cea de-a doua eventualitate. Mă bucur însă că a plăcut criticii, nu am avut cronici demolatoare și nici măcar strîmbături din nas. Am rămas plăcut surprins de atitudinea criticilor literari care au văzut și au remarcat calități în care eu am crezut. Și care au subliniat caracterul cinematografic al cărții, de pildă, miza pe narațiunea curată, scrisul alert (apropro de standardele pe care mi le-am impus: fraza scurtă a fost unul dintre obiective).

Cît despre Premiul Național de Proză, sînt foarte onorat de el. De pildă, pentru Premiile Uniunii Scriitorilor, nici nu am trimis exemplare din carte, nu mă interesa, vorbesc foarte serios. Nominalizarea și premiarea de la Iași mi se par mai importante. Pentru că Premiul Național de Proză este foarte vizibil, deja. Sper să rămînă, în continuare, una dintre distincțiile care întăresc literatura română contemporană și care provoacă prozatorii.

REPERE:

- S-a născut la 13 aprilie 1956, în Seitin, județul Arad
- A absolvit, în 1981, Facultatea de Filologie a Universității Timișoara, secția română-franceză, ca șef de promoție
- În perioada 1981-1986 a fost profesor de limba română la Liceul Industrial Textila din Lugoj
- Din 1987 a devenit redactor al revistelor „Viața studentească” și „Amfiteatru”
- După 1989 a lucrat la „Cuvântul” și Alianța Civică
- Este membru fondator al „Academiei Cătașu”, unde lucrează și în prezent
- A realizat mai multe emisiuni de televiziune, pînă în 1996 activînd și în grupul Divertis. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România
- Sub semnătura Ioan Morar a publicat mai multe volume de versuri: *Vara indiană* (Albatros, 1984), premiul de debut al Uniunii Scriitorilor din România *Fumul și spada* (Cartea Românească, 1989) *Șovăiala* (Brumar, 2000), premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor *Nerușinarea* (Brumar, 2003).
- Poeziile sale au fost traduse în engleză, franceză, poloneză, spaniolă și maghiară, în antologii și reviste culturale.

Partea a doua a dezbaterii dedicate instituțiilor naționale

Aici e cultura dumneavoastră!

Dosar realizat de
Oana Stoica

Nu știu care este diferența artistică dintre un spectacol de la un teatru *național* și unul de la un teatru *ne-național*, dar am o preferință impulsivă spre orice nu este național. Asta nu pentru că așa avea probleme cu apartenența mea la o cultură națională, ci pentru că valoarea în artă nu e dată după cum produsul artistic e identificat drept *național* ori ba. Dimpotrivă, forțata denumire a instituțiilor de cultură ca *naționale* nu face decât să golească de semnificație cuvântul.

Naționalul are cea mai mușcărită față în teatre, asta și pentru că Teatrul Național din București a fost una dintre cele mai birocratice și uzate instituții de cultură din ultimii ani.

Teatrele naționale au excelat în repertorii prost alcătuite, cu texte desuete și spectacole „mărețe” și prost jucate (amintesc Teatrul Național din București sub directoratul lui Dinu Săraru cu ale sale *Apus de soare* și *O scrisoare pierdută*, Opera Națională din Capitală, care nu s-a adaptat deloc la spectacolul de operă modern, naționale care „au

dispărut” din peisajul mediatic pentru că s-au mulțumit doar să existe – Teatrul Național din Iași, cel din Tîrgu-Mureș după plecarea lui Victor Ioan Frunză, Teatrul Național din Timișoara). Sînt și contraexemple, desigur. Cel mai bun este Teatrul Național din Craiova, care, sub conducerea lui Emil Boroghină și cu aportul lui Silviu Purcărete, a devenit în prima parte a anilor '90 cel mai titrat teatru din țară. De unde ne dăm seama că omul sfințește locul... și naționalul. Dorința de a se afla sub pălăria *naționalului* este motivată pînă la urmă pecuniar. Adică sînt salarii mai mari și există posibilitatea accesării unor fonduri mai importante pentru producție.

I-am invitat pe directorul celui mai cunoscut teatru național, cel din București, Ion Caramitru, pentru a vorbi despre cum va contracara imaginea tristă a TNB și pe directorul artistic al Teatrului „Radu Stanca” din Sibiu, una dintre cele mai moderne și dinamice instituții de acest gen din țară, devenită *națională* în urmă cu doi ani, să răspundă anchetei „Suplimentului de cultură”.

Managerul „face” instituția

Virgil Flonda,
director artistic al Teatrului
Național „Radu Stanca”,
Sibiu

La Sibiu, teatrul, ca structură instituționalizată, a fost fondat în 1788, Sibiu fiind astfel locul în care a funcționat primul teatru profesionist de pe actualul teritoriu al României. Primul spectacol de teatru a avut loc în 1581. În decursul timpului, teatrul (care este un organism viu) a avut sușuri și coborîșuri, zile de glorie și zile de restriște. Cred că în anii din urmă Teatrul Național „Radu Stanca” a trecut printr-o perioadă fastă. Da, spun *teatrul național* pentru că, în urmă cu doi ani, Teatrul „Radu Stanca” a primit acest statut. Ce este, de fapt, un teatru *național*? O instituție de *interes național* (nu unul local sau regional – zonal), nu una prăfuită, un elefant cu picioare de lut. Iar statutul de *național* oferă alte posibilități de salarizare ale personalului angajat și o altă deschidere în relațiile internaționale.

Instituțiile de cultură care au în titulatură cuvîntul *național* și care funcționează prost (învechite, demodate, birocratice) nu-și „datorează” contra-performanțele doar cuvîntului, ci și managementului defectuos. Nu trebuie suprimat cuvîntul *național*, ci schimbat managerul. Spectacolul de teatru e o „marfă” care trebuie produsă și vîndută.

În România sînt foarte puțini oameni care știu să *marke-teze* și să cumpere produsul cultural. Cînd se va învăța și

asta, vom deveni mult mai competitivi decît sîntem.

Promovarea și vînzarea produsului artistic sînt la fel de importante ca și producerea lui. Nu contează cuvîntul din numele instituției. Tradiție nu înseamnă retrograd sau desuet, demodat sau birocratic. Poți să fii demodat sau desuet, retrograd sau birocratic și dacă nu te numești Teatrul Național, cum la fel de bine poți să fii avangardist și viu numindu-te Teatrul Național „Radu Stanca”.

Managerul și echipa sa sînt „vinovați” de performanțele sau eșecurile unei instituții de cultură. Teatrul Național „Radu Stanca” are sălile pline la toate spectacolele pe care le joacă și are în repertoriu 45 de titluri (la Secțiile Română și Germană), fiind singurul Teatru Național din România care are în componență și o secție germană.

Modul în care se împletesc cele două culturi (română și germană) este un exemplu de urmat și pentru alte regiuni multiculturală din Europa. Deci apelativul de *național* nu este o piatră de moară atîrnată de gîtul „bietului” artist. Performanța nu ține cont de numele teatrului, ci de oamenii care-l fac și de posibilitățile lor. Restul e vorbă goală.

Radio România Cultural

Faptul cultural tradus radiofonic printr-un ... dialog dulce-amar, oricum cu parfum de atență distilare, între ... dorință și posibilitate, lumină și penumbră, strălucire și opacitate, între frumos și urât, sau frumos și ... mai frumos.

În fiecare zi
de luni pînă vineri,
de la ora 10

Texte și Pretexte

cu
Valentin Protopopescu
și
Răzvan Dolea

fm
Brașov 105 | București 101,3 | Craiova 101,1 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Timișoara 100,7

Ion Caramitru, director al Teatrului Național din București, fost ministru al Culturii

„Această titulatură au câștigat-o instituțiile care făceau servicii de partid“

Multe instituții sînt naționale. Termenul a devenit, din păcate, sinonim cu birocratic, plictisitor, demodat.

Se dăduse la un moment dat o hotărîre de guvern prin care se interzicea să se adauge titulatura de *național* pe titluri, instituții șamd.

E o inflație de național.

Totul e național. În cazul teatrelor, e și o chestiune materială. Teatrul Național *ab initio* în sistemul moștenit comunist făcea parte din cele șase instituții de *interes național*, asta era titulatura pe vremea lui Ceaușescu. Asta aduce salarii niște lucruri în plus, material vorbind. Sînt salarii mai mari cu 25% și, odată mărit salariul la bază, tot ce se adaugă crește în progresie geometrică. Iată de ce salariile artiștilor și ale tehnicienilor din Teatrul Național, Filarmonica *George Enescu*, din Muzeul Național de Istorie, Opera Națională, Biblioteca Națională sînt mai mari. Și atunci, pe acest considerent, și celelalte instituții de gen, pe bună dreptate, au cerut acest privilegiu pentru că, în fond, cu ce un spectacol de la Național e mai bun decît unul de la Bulandra? Și unii, și alții fac teatru. Spectacolul e mai bun sau mai prost în funcție de prestația regizorului, a actorului, nu e un

plus de calitate care se deduce prin naștere, nu e un titlu moștenit. Din acest punct de vedere, moștenirea de care vorbesc e legată de o titulatură care nu mai funcționează, *instituție de interes național*. Sigur că această titulatură au câștigat-o instituțiile care făceau servicii de partid. Teatrul Național făcea spectacole pentru tovarăși, la fel și Filarmonica, Opera Națională și Muzeul Național. E cunoscut și că aceste instituții erau în subordinea directă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Situația a dispărut, dar nu s-au putut lua aceste privilegii, aceste drepturi câștigate în trecut, pentru că o lege nu poate avea efect retroactiv, și atunci au crescut pretențiile justificate ale celorlalte instituții. Mai mult, teatrele naționale care funcționau și pe vremea despre care vorbesc, la Cluj, Timișoara, Iași, Craiova, Tîrgu-Mureș, se numeau *naționale*, dar nu aveau acest plus la salariu. Acum l-au obținut. Iată de ce și Teatrul din Sibiu a obținut titulatura de *național*, ca și Teatrul de Operetă. În Anglia există un singur teatru național și există Royal Shakespeare Company, care este cu totul altceva. În Franța există un teatru național, care este Comedia Franceză. Cam așa e sistemul. La noi, toată lumea vrea titulatura – fie, în cazul nostru, pentru a ob-

ține un salariu mai bun, fie să se înnoibeleze cu titlul de *național*. Agenția Națională de..., Fundația Națională pentru drepturile nu știu cui, toți vor această titulatură.

Nu cădem în derizoriu?

Sigur că da. Și-a pierdut complet semnificația.

Ați moștenit un teatru național, din păcate cu un management defectuos. Cum schimbați în percepția publicului această imagine proastă a TNB?

Eu cred că inițiativa mea din 1990 de a chema înapoi marii artiști români care trăiau în străinătate, printre care Andrei Șerban, a fost bună. Eu l-am invitat pe Andrei Șerban și l-am convins pe Andrei Pleșu să îl numească director la TNB. Să ne amintim ce era TNB în 1989, ce important era că Andrei Șerban a preluat direcția teatrului în 1990 și cum, în contextul pierderii a 80% din public pentru teatru – în perioada aceea totul era mai interesant în afara teatrului, un spectacol mult mai viu decît spectacolul teatral –, venirea lui Andrei Șerban și în special *Trilogia antică* realizată de el au redeschis gustul publicului către teatrul de anvergură. Păcat că Andrei Șerban a stat așa puțin, doar trei ani. Apoi au urmat direcțiuni folosite, mai mult sau mai puțin, ca sinecuri, pînă la venirea domnului Ion Cojar, care a asigurat teatrului stabilitate și calitate. Mă refer la repertoriu, la calitatea unor spectacole. Ce s-a întîmplat după el, cu venirea domnului Dinu Săraru, a fost că teatrul a revenit la vechiul sistem, s-a subordonat politic, s-a izolat de contextul teatral românesc, a făcut scandal că n-a luat premii, într-o competiție în care regizorii români din alte teatre aveau spectacole notabile. Totul a culminat cu încercarea de a discreditat UNITER-ul și mișcarea teatrală în general. Lucrul ăsta nu a ținut și, cum era firesc, a produs dispute, procese, controale. Dar s-au făcut de rîs în ochii publici și n-au putut să anihileze drumul sănătos, chiar și cu sincope, al teatrului românesc. Eu am nimerit, în sensul bun al cuvîntului, în direcția TNB pentru o oarecare vocație pe care pretind că o am, pentru ceea ce mi-a plăcut întotdeauna să numesc politica bunului-simț. Și în perioada de ministeriat, și anterior nu m-am ghidat decît după acest principiu al bunului-simț. Bunul-simț mi-a ordonat la minister o suită de priorități cum este patrimoniul cultural național, obșesia numărul unu a perioadei în care am fost ministru. Am făcut lucruri de care sînt mîndru, cum

ar fi salvarea Coloanei fără sfirșit și restaurarea ei la parametrii impuși de Brâncuși. Alt lucru important a fost mărirea listei patrimoniului românesc la UNESCO, de la 8 la 30 de unități de patrimoniu. Pe baza celor 23 de dosare trimise de noi în 1997, doi ani mai tîrziu au fost aprobate 22, iar al 23-lea amînat. E vorba despre Mănăstirea Neamțului, a cărei aprobare a fost amînată din cauza unei construcții aiurea, făcută în perime-

unități de patrimoniu în lista UNESCO, ceea ce o duce, se pare, în primele zece țări din lume cu un asemenea patrimoniu. Există deci lucruri pe care le-am făcut pornind de la politica bunului-simț. Același lucru mă ghidează și acum, pentru că un teatru merge bine cînd spectacolele sînt bune și publicul vine. Pare o ecuație simplă. Nu e simplă deloc, pentru că trebuie să construiești pentru realizarea unui repertoriu și e un coeficient de risc legat de dramaturgia contemporană. Flerul meu și al colegilor mei a funcționat exact cînd am dispus să se joace *Comedia Roșie*, o piesă care părea imposibilă la un moment dat. Și e important să aducem regizori care să lu-

inceput repetițiile pe 3 mai. Am impus și două proiecte noi, care vor intra din toamnă în legalitate. La proiectul *Teatrul nou cu piese vechi* lucrez cu Romulus Vulpescu pentru aducerea mai aproape de timpurile noastre a unor texte scrise la începuturile teatrului românesc, acum 150 de ani, și asta poate să aibă un farmec nebun. Ca și dramaturgia contemporană pe care am oferit-o tinerilor regizori. Vreau să ieșim puțin din cadrul TNB, dintre zidurile atît de groase care împrumuesc doar trei săli – dintre care una e aproape imposibilă, cea mare, și celelalte sînt prea mici, pînă cînd sala Operei va reveni TNB și va oferi posibilități extraordinare datorită geometriei ei variabile. Toate lucrurile astea le fac pornind de la elemente simple ale vieții unui teatru – punerea în valoare a talentului actorilor, regizori importanți care să-ți țină în priză și să nu-i lase să se „specializeze“ pe anumite genuri. Sper să ieșim și în străinătate, pentru că TNB nu are în acest moment, în afară de spectacolele lui Dan Puric, care sînt nonverbale, un spectacol de arătat în lume. Culmea este că spectacolul *Inimă de cîine*, care ar merita acest lucru, este invitat la trei-patru festivaluri și nu putem merge din cauza producțiilor din această primăvară cu actori care joacă în el, dar mai putem aștepta puțin, pînă cînd vom avea un portofoliu de spectacole care să permită acest lucru.

Lucrați și la partea de PR?

De puțin timp avem pe cineva care a reușit la un concurs pentru a acoperi această parte importantă a unui teatru atît de mare ca TNB. Un *public relations* trebuie conjugat cu știința de a intra într-o comunicare reală cu structuri teatrale din afară în care noi sîntem deja. TNB este parte a unei noi rețele de teatru din Balcani, NETA, New European Theater Action, al cărei președinte am fost ales eu, pe doi ani, de ceilalți 25 de conducători de teatre și festivaluri din Balcani. Sînt și teatre din Rusia, din Sankt Petersburg sau de la Istanbul, dar în special din fostele țări comuniste din Balcani, Serbia, Muntenegru, Macedonia, Albania, Croația, Bulgaria și România. Primul festival este la sfirșitul lui mai, la Podgorica. Vom avea tot felul de ateliere. Centrul „Ion Sava“ va funcționa în directă legătură cu ei. Deocamdată nu am o finanțare precisă de la Ministerul Culturii, dar Guvernul a hotărît ca el să existe pe lîngă TNB. Sînt multe de făcut. TNB are 500 de angajați. Arată... cum arată. Nu a fost spălat cred că niciodată de la ridicarea lui. Abia acum am început. Sper ca în toamnă foaierele Amfiteatrului și ale Sălii Mari să fie așa cum doresc. Sălile de regroupare, cum le numim noi, anticamererele scenei unde actorii așteaptă să intre în spectacol, vor fi renovate. Au fost multe reclamații legate de starea toaletelor, pe care le-am refăcut. Am moștenit un vapor ruginit cu o cală imensă și a cărei curățare și îngrijire costă enorm. Sala de Operetă are nevoie de reparații de milioane de euro pentru a putea fi pusă din nou în funcțiune. Teatrul trebuie consolidat. Sînt multe de făcut.

Festivalul Internațional de la Sibiu ne descoperă „Teatrul-șantier“

Henshin, coproducție Kanazawa Butoh Kan și Theater ASOU

Corespondență de la Oana Stoica

S trăzi decopertate, clădiri în renovare, demolare, praf, macarale, muncitori cam puțini... Sibiu este în aceste zile în șantier. Orașul se pregătește să fie în 2007 Capitală Culturală Europeană. Până atunci însă, între 23 mai și 4 iunie se desfășoară Festivalul Internațional de Teatru (FITS) – pe scene, în cetăți, dar mai ales în oraș, în piețe, pe străzi, în parcuri și parcuri. Cum spunea un actor, peste tot în Sibiu te afunzi de-acum în teatru până la glezne. Teatrul în șantier îmi amintește de spectacolul lui Vlad Mugur, *Hamlet*. Acolo actorii nu construiau nimic, aici teatrul se construiește în oraș. Sibiu se pregătește să arate bine la întâlnirea cu madam Europa, iar Festivalul Internațional de Teatru își construiește structura de anul viitor, sub egida „Împună ? !“. Și au fost primele zile...

Dansul face festivalul

Prima parte a FITS a înclinat balanța în favoarea artelor ale spectacolului decât teatrul. Muzica, dansul, spectacolele-lectură din sezonul rusesc și conferințele au avut la Sibiu reprezentări mai incitante decât spectacolele de teatru. Trupa australiană Circa a prezentat un *performance* mixt de dans și gimnastică, cu elemente de trapez extrem de dificile. De departe cel mai apreciat spectacol de dans din prima jumătate a Festi-

valului, *The Space Between*, este un studiu acrobatic despre relațiile interumane. Dragoste, tandrețe, nevoie de tandrețe, gelozie, trădare, dificultatea armonizării în cuplu, dar și singurătate neputincioasă sînt exprimate în aceste acrobații spectaculoase, cu prize dificile, multiple, consecutive, extrem de solicitante pentru cei trei protagoniști, care le execută însă impecabil pe fundalul muzicii melancolice a lui Jacques Brel și parțial pe ritmurile industriale ale lui Aphex Twin și DJ Shadow.

Moartea în varianta *old man*

Spectacolul austriacului Klaus Obermaier – *Vivisector* – este unicat în Festival, datorită mixării coregrafiei cu proiecții video pe corpul dansatorilor, într-o poveste SF despre identitatea omului-mașină, locuitor al Terrei în secolul XXI, produs al experimentelor tehnologiei avansate. Acest *cyberman* ajunge să înghită omul, să-l includă cumva în structura lui robotică. Bazat exclusiv pe proiecții și muzică, fără lumină de scenă, spectacolul lui Obermaier presupunea o dexteritate demnă de un neurochirurg în proiectarea imaginilor pe trupurile deseori contorsionate ale dansatorilor. Și aici austriacul a făcut cunoștință cu *cyberman* în varianta mioritică. Unul dintre fotoreporterii din sală, trimis poate pentru prima dată la teatru de ziarul cu pricina, a fotografiat nestingherit, cu blitz, în timpul reprezentației.

Vorba, sufletul comunicării

Conferința lui Mircea Dinescu a stîrnit așteptări nedumerite grație și temei, și discursului, și Festivalului – „Împună ? !“. Numai că, nedumerit probabil el însuși de această temă, Dinescu a citit pamflete și poezii unui public numeros care l-a ascultat de sus, de jos și de pe jos și care, la partea cu întrebările, s-a dovedit interesat aproape numai de domeniul dîmbovițean al *boerului* Dinescu și de vinurile sale. Am reținut dintr-unul dintre pamfletele sale o fabulă izvorită dintr-un fapt real: cînd în Slobozia venira oficialii Uniunii la o inspecție neaoș europeană, oficialii locali au constatat că veceurile Primăriei nu corespund normelor unionale în vigoare. Drept urmare, au angajat un om care, în timpul vizitei de lucru, trebuia să stea în veceuri și, în cazul în care cineva ar încerca să intre, să strige „Ocupeșan !“.

Exact la apusul viziunii apocaliptico-științifice a lui Obermaier, un proiect de dans din India și Spania redescoperă rădăcinile comune din secolul al XI-lea din cele două culturi, prin ceea ce au ele elitist în arta mișcării: *Kathak meets FLAMENCO*. Spectacolul mizează pe cele două dansuri temperamentale, bazate pe improvizare, care alternează, susținute auditiv de muzicienii din ambele tabere, și care își contopesc, alunecînd dintr-unul în altul într-o reprezentație ce a ținut spectatorii chiar și pe ploaie timp de două ore în curtea Muzeului de Istorie. Aici, ca și în alte spații deschise, s-au montat deja scenele și gradenele cumpărate pentru 2007, astfel încît aspectul primitiv al Sibiului demolat și excavat se altoiește cu aceste amenajări scenice, într-o scenografie postmodernă, ofertantă pentru spectacol. Oricum, plăcută și coerentă ca estetică, deși întimplătoare... Lucru pe care nu pot să-l spun însă despre

un alt spectacol, *Henshin*, coproducție a japonezilor de la Kanazawa Butoh Kan și a austriecilor de la Theater ASOU. Spectacolul ar fi trebuit să prezinte metamorfoza după Kafka în varianta Butoh. Din păcate, nu e nici metamorfoza, nici Butoh, ci doar Kafka și un gândac care tropăie mărunt.

În aceeași notă monotonă s-au prezentat și armenii de la Yerevan State Pantomime Theatre cu *Sheranic*, un basm național frumos colorat și doar atît. Mai puțin colorat, dar mult mai spectaculos și bine reprezentat a fost un mit mexican – *Dansul morții* –, inspirat din cultul celor duși din această lume și prezentat în Cetatea Cisnădioara de Teatro Inercia. Dansatorul este moartea, în varianta *old man*, cu măști spectaculoase combinate cu austeritatea costumului care abia îi acoperă trupul și mișcări care se înfrățesc cu cele ale lui Ryszard Cieslak din *Prințul constant*.

Biografiile lui Andrei Șerban

Regizorul Andrei Șerban și-a lansat la FITS volumul *O biografie* (Polirom, 2006). Și cum Șerban a fost rugat să vorbească despre carte, teatru și viață, regizorul a explicat în primul rînd titlul volumului. Acesta spune că are mai multe biografii și a ales să dezvăluie pentru public una singură. Regizorul lucrează intens acum în România la două spectacole. Șerban spune că a ales pentru Teatrul Național din Cluj un

text de Sarah Kane pentru că este un lux. „Pe Broadway, o producție teatrală costă mult și nu poți să nu te întrebi cum va fi primit de public un spectacol. Nu poți să îți permiți să faci ceva experimental, radical precum piesele lui Kane.“

Pe de altă parte, Constantin Chiriac, directorul Teatrului Național „Radu Stanca“ din Sibiu, l-a invitat pe Andrei Șerban să monteze un spectacol „cuminte“, pentru că la Sibiu sînt prea multe producții *shocking*. Șerban a ales atunci *Pescărușul* de Cehov, într-o nouă traducere: a Mariei Dinescu. Spectacolele vor avea premiera oficială în august, iar premiera oficială a *Pescărușului* va deschide în ianuarie 2007 manifestările dedicate programului „Sibiu – Capitală Culturală Europeană“.

TVR a decis să caute cel mai mare român al tuturor timpurilor

Televiziunea Română a inițiat sîmbătă, 27 mai, cel mai mare proiect național de identificare a valorilor, acțiunilor și personalităților care au conturat, de-a lungul anilor, profilul cultural și național al românilor. Postul public de televiziune îi provoacă pe telespectatori la un exercițiu de identitate și sinceritate, la o recunoaștere a celor mai importante personalități românești ale tuturor timpurilor.

„Dincolo de obiectivul imediat de a descoperi o figură-simbol a României, prin «Mari Români», vrem să-i readucem în atenția publicului pe oamenii cu adevărat valoroși, pe cei ale căror performanțe au scris istoria țării. Pe cei care, prin invenții, creații, pasiune și voință, au schimbat dimensiunile științei, istoriei, sportului etc. Nu pe cei mai faimoși și nici pe cei creați de rating-urile de televiziune. Totodată, realizînd acest proiect, televiziunea publică își propune și își asumă o miză mai generoasă: redobîndirea statutului de formator al opiniei publice, prin expunerea și analizarea stării actuale a societății“, a declarat Tudor Giurgiu, președintele-director general al TVR.

Găzduit de Cătălin Ștefănescu, Irina Păcurariu, Gianina Corondan și Radu Naum, programul „Mari Români“ se desfășoară în două etape: nominalizarea și votul. Campania de nominalizare a fost lansată în data de 27 mai 2006, în cadrul unui program-eveniment. Nominalizările se vor putea face apelînd gratuit un număr de telefon fix, accesînd site-ul www.mari-romani.ro, o adevărată enciclopedie virtuală, sau trimițînd un SMS, cu tarif normal. Mai întîi, vor fi anunțate cele 100 de personalități care au obținut cele mai multe nominalizări din partea telespectatorilor, urmînd să îi cunoaștem apoi pe cei 10 români care vor intra în cursa pentru titlul de „cel mai mare român al tuturor timpurilor“. Este momentul în care se dă startul celei de-a doua etape.

În perioada iulie-august se vor realiza 10 documentare, cite unul pentru fiecare dintre cei 10 finaliști. În septembrie și octombrie, pe parcursul a 5 săptămîni, cei 10 competitori vor putea fi susținuți de telespectatori în cadrul unor dezbateri transmise în direct de TVR 1. În data de 21 octombrie, Televiziunea Română va transmite în direct spectacolul final al proiectului „Mari Români“, show în care va fi desemnat cel mai valoros român al tuturor timpurilor.

Formatul acestui proiect aparține BBC și s-a bucurat de succes în toate țările în care a fost adaptat: Germania, Marea Britanie, Finlanda, Canada, Olanda, Franța, SUA, Africa de Sud, Republica Cehă. Fiecare dintre acestea a obținut, astfel, un clasament al marilor personalități autohtone. În vederea realizării unei ierarhii mondiale, BBC definitivează, în prezent, formatul unui program în care protagoniste vor fi, prin figura celui mai valoros om al națiunii respective, toate țările care au preluat acest proiect.

Pe parcursul a cinci luni, perioada de derulare a acestui proiect, Televiziunea Română își propune să dezvăluie și să creeze atitudini, să se transforme într-un forum al dialogului și al dezbaterii despre valoare, identitate și demnitate națională.

Cătălin Ștefănescu și Irina Păcurariu, două dintre gazdele programului „Mari Români“

SCRISOARE PENTRU MELOMANI Victor **ESKENASY**, Radio Europa Liberă, Praga
„trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Ravel

Am cumpărat ultimul roman al lui Jean Echenoz, intitulat simplu *Ravel*, așa cum cumpăr multe cărți despre muzică, incitat de o cronică elogioasă din „Le Monde”, urmată de altele în presa muzicală franceză. L-am citit abia noaptea trecută, fără să mă pot despărți de el pînă spre orele dimineții, cînd l-am terminat, după ce, scriind despre cei doi prieteni, Benedetti Michelangeli și Celibidache, am revăzut concertele lor raveliene păstrate, din fericire, pe video. Toată această introducere – pentru a vă îndemna să citiți romanul lui Echenoz sau să insistați pe lângă editorii români să-l publice în traducere.

Vizibil perfect documentat, pînă la detaliul unei cărți poștale din corespondența lui Ravel, Echenoz a compus asemenea unei piese muzicale o mică bijuterie romanescă (și nu de viață romanțată), în termeni la modă echivalentul unei docu-drama, din care s-ar putea extrage perfect un scenariu de film despre ultimii zece ani de viață ai compozitorului. Pregătirile de plecare în 1928, în primul și ultimul lui turneu american, cu un Ravel relativ firav, dar mai mult decît pretențios față de imaginea lui, deschid romanul. „La cei 52 de ani ai săi, în culmea gloriei, împarte cu Stravinski rolul celui mai apreciat muzician al lumii și portretul său putea fi văzut adesea în ziar. E normal dat fiind fizicul său: fața ascuțită, rasă cu grijă, desenează, împreună cu nasul lung, subțire, două triunghiuri așezate perpendicular unul peste altul. Privire închisă, vie, neliniștită, sprincene groase, părul dat pe spate și lăsînd la vedere o frunte largă, buze subțiri, urechi clăpăuge, lipsite de lob, tenul mat. Distanță elegantă, simplitate plină de curtoazie, politețe rece, nu neapărat vorbăreț, el este un om sec dar șic, la

patru ace 24 de ore din 24”. Bagajele: „Pe lângă o valiză bleu, îndesată vîrf cu *Gauloises*, celelalte conțin, de exemplu, 60 de cămăși, 24 de perechi de pantofi, 75 de cravate și 25 de pijamale care, ținînd cont de principiul părții ce reprezintă întregul, dau o idee de ansamblu garderobei sale”.

Pe pachetotul luxos, *France*, ce traversează Atlanticul în numai șase zile, prezența lui este sărbătorită și, într-un recital surpriză, i se cîntă „sonata pe care Ravel a terminat-o anul acesta, dedicată lui Hélène și interpretată în primă audiere de el însuși, cu Enesco la vioară, ca întotdeauna în sala Érard, în luna mai”. Concertează pe vapor, prilej pentru un alt portret expresiv, fiindcă nu are „mîini adevărate de pianist și, de altfel, nu posedă o tehnică aleasă, se vede bine că nu exersează, cîntă rapid, împiedicîndu-se tot timpul. Că stăpînește atît de neîndemînat un pian se explică prin lenea de care nu s-a desprins niciodată începînd din copilărie: el, atît de slab, nu are chef să se obosească cu un instrument atît de greu. Știe bine că execuția unei piese, în special una lentă, cere consum de forță

Ravel la pian în cursul unei serate organizate cu ocazia zilei lui de naștere, în Statele Unite, la 7 martie 1928. În picioare, în extremitatea dreaptă a fotografiei, George Gershwin.

fizică, de care preferă mai bine să se dispenseze... Pe scurt, cîntă prost, dar, în fine, cîntă”. Jumătate din cele 120 de pagini ale romanului lui Echenoz descriu un Ravel încîntat pînă la exces de succesul și recunoașterea sa în lumea americană, din California pînă în Canada.

Cealaltă jumătate a romanului descrie lentă sa degradare fizică, pînă la atrofierea cerebrală ce-i va determina moartea. Nu înainte de a evoca momentele de inspirație și destinul capodoperelor de maturitate, *Bolero*-ul și cele două concerte pentru pian. Dansatoarea Ida Rubinstein era la originea primului proiect, cerîndu-i inițial să orchestreze pentru un balet cîteva piese din suita *Iberia* a lui Albéniz. Ravel a preferat în cele din urmă să compună el însuși. Pornind de la o frază muzicală „pe care să

o repete de mai multe ori, dar fără să o dezvolte, făcînd doar orchestra să crească intensitatea și gradînd această intensitate cît mai bine... Pe scurt, este ceva ce se autodistruge, o partitură fără muzică, o fabrică orchestrală fără obiect, o sinucidere a cărei armă este doar extinderea sunetului”. Echenoz introduce în roman și un episod cu Toscanini, ce ar fi dirijat *Bolero*-ul într-un tempo de două ori mai repede decît era marcat în partitură. „Cînd îl cînt în timpul dumneavoastră, nu mai are nici un efect”, i-ar fi explicat Toscanini compozitorului, Ravel răspunzîndu-i rece: „Bine, atunci nu-l mai cîntați!”

Ravel a compus cele două concerte de pian într-un singur an, alternînd între cel pentru mîna stîngă, comandat de pianistul Paul Wittgenstein, a cărui mî-

nă dreaptă fusese amputată în timpul primului război mondial, și cel în sol major, gîndit pentru el însuși. Concertul avea să-i displacă lui Wittgenstein, care a profitat de exclusivitatea de a-l interpreta timp de șase ani, pentru a-l modifica în numeroase detalii. La premiera vieneză, Ravel, neprevenit, refăcea identic cu Wittgenstein scena ce-l despărțise de Toscanini.

La 57 de ani, un accident cu taxiul în care circula la Paris și comotia survenită au accelerat aparent un proces de declin fizic și psihic. În 1937 Ravel dispărea, amintește Echenoz în finalul docu-dramei sale, fără să lase „vreun testament, nici o imagine filmată, nici cea mai mică înregistrare a vocii sale”. Cu rezerva că muzica sa era deja un testament...

P.S.: *Confirmare de primire*. Redacția mi-a înmînat scrisoarea unui muzicolog bucureștean recent întors din Statele Unite. Fac *mea culpa* pentru o informație greșită, comunicată într-o scrisoare precedentă: vizita sa a fost finanțată de o companie privată de televiziune, și nu de Institutul Cultural Român. Altfel, îmi păstrez convingerile. Pentru a educa muzical generațiile noi, difuzarea unui film la televiziune nu mai e suficientă. Muzicologii, instrumentiștii trebuie să-și educe viitorul public, mergînd *ei* în școli și universități. Așa cum se procedează azi în lumea anglosaxonă. Susțin în continuare și că nici o mare editură nu a publicat în 2005 vreo monografie despre Enescu demnă de a fi oferită și unui public occidental. În ce privește capacitatea mea de a mă exprima în limba română și *Oedipe*-ul de la [Universitatea] Illinois, rămîne cum am scris...

Mihaila **MICHAILOV****TEATRU LA ROTISOR**

Spațiul vital

30 de ani de experiență spațială. Un dinamizator de spații teatrale, un energizant care a făcut istorie. Jean-Guy Lecat, scenograful care a colaborat cu Peter Brook timp de 25 de ani, a ținut un *workshop*

în cadrul Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu. Din 1967, a creat scenografia în peste 100 de montări.

A realizat decorul, costumele și light-designul pentru Jean Vilar, Jorge Lavelli, The Living Theatre, La MaMa, Jean-Marie Serreau, Luca Ronconi, Jean-Louis Barrault etc. A conceput, a reconstruit teatre, a animat spații de specta-

cole în întreaga lume. Ține *workshop*-uri și conferințe în care spațiul teatral e decupat în particule dramatic vizuale și reconstruit în funcție de cele mai simple și puternice detalii. Îi învață pe cei cu care lucrează să gîndească organic structura compozită a unui spațiu, tensiunea și evoluția lui. A transformat o stație de metrou pentru unul dintre spectacolele lui Brook, spațio-graful cel mai fin al locației teatrale contemporane. Gîndirea regizorului este dramatic spațială, iar Jean-Guy Lecat îi conține conflictualitatea. Peter Brook citește arhi-

tectural un text. Îi vizualizează *intrările și ieșirile*. Pentru Brook, experiența teatrului înseamnă experimentare a spațialității, cea a actorului și, implicit, a spectatorului. Spațiul stimulează și direcționează actul privirii, adică exact ceea ce dă dimensiune teatrului. După cum susține George Banu în *Peter Brook. Spre teatrul formelor simple* (Polirom, UNITEXT, 2005), „Brook cultivă o estetică a apropierii între public și actori. În numele apropierii, la Bouffes du Nord, teatrul lui Brook, elementele de separare sînt reduse la maximum, astfel încît pu-

blicul și actorii aproape că se ating. Fără a se confunda însă. Căci o linie de demarcație circulară, modulabilă, se desenează totuși: publicul și actorii nu se amestecă, ei se recunosc unii în ceilalți”. Acest *teatru aproape* este mediat de creațiile scenografice ale lui Jean-Guy Lecat.

Într-o cultură teatrală precară ca a noastră, cu extrem de puține studii de specialitate, cu o analiză a scenografiei care conține doar cîteva rînduri la sfîrșitul cronicii, prezența lui Jean-Guy Lecat este esențială pentru percepția integrală a spectacolului. Dacă

Brook optează permanent pentru spectacolul rotund, Jean-Guy Lecat acționează spațial această rotunjire, o face vizibilă. Spațiul contemporan (cluburile, halele, mall-urile, fabricile dezafectate, scenele clasice) relocalizează teatrul în interiorul existenței cotidiene, în mijlocul unei corporații de consumatori care au nevoie de experiențe mult mai directe. Căci, spune Brook, „Astăzi ceea ce e interesant e să ascultăm o istorie povestită de oameni situați la nivelul nostru”. Iar acest nivel presupune un schimb de spații actor-spectator.

Vasluiul bate Cannes-ul

Iulia BLAGA

CRONICĂ DE FILM

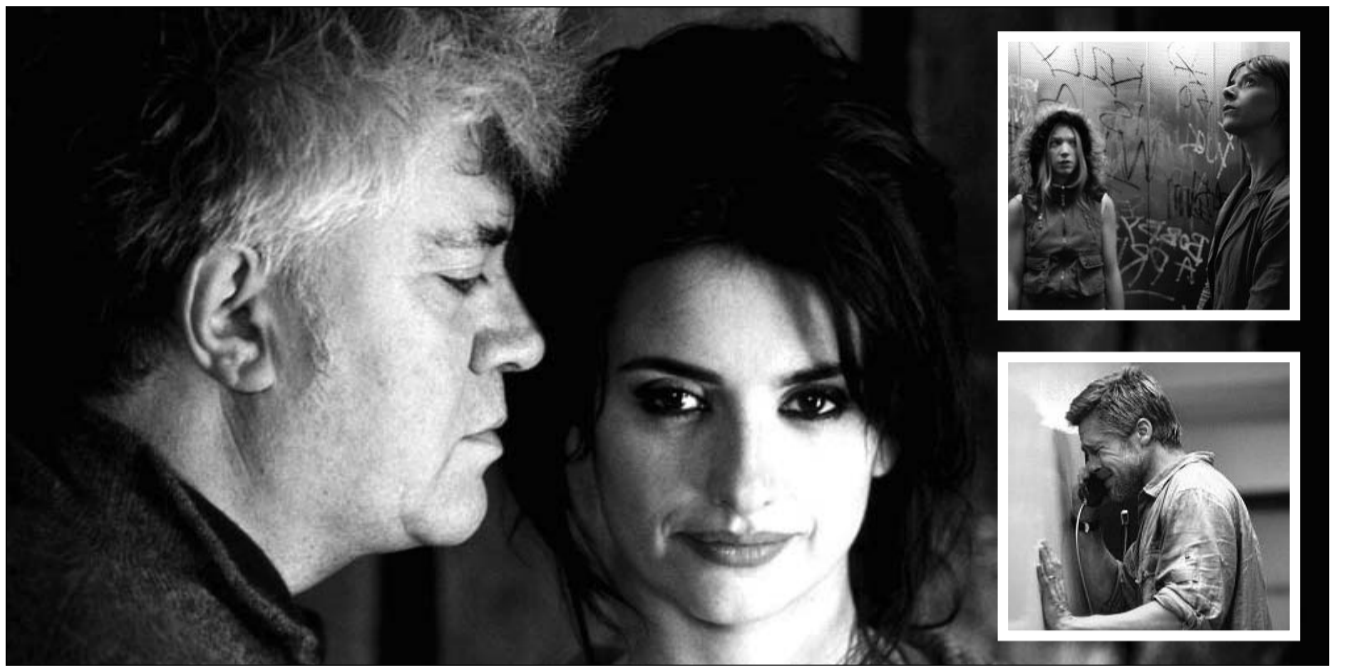
Cele mai frumoase lucruri la Cannes – am conștientizat acum, la a treia ediție la care am participat (trimisă de „România liberă”) – sînt cîteva filme și mașinile. În ceea ce le privește pe cele din urmă, nu cred că e alt loc din lume unde să poți vedea mai multe Jaguaruri ori Mini Morris-uri pe centimetru pătrat. Un real deliciu! Cît despre filme, pot spune așa: încă sînt începătoare pe la marile festivaluri, dar mi-am dat seama de un lucru – competiția celui mai mare festival de film din lume (cum e Cannes-ul) nu înseamnă cele mai bune filme din lume. Selecția se face și după alte criterii decît cele estetice – de pildă, cele financiare sau, decurgînd de aici, cele politice. Mai sînt și alte considerente pentru care un film nereușit poate fi selecționat în competiție – faptul că autorul lui e un cineast cunoscut, premiat deja (tot la Cannes, dacă se poate). Competiția oficială este, în linii mari, în continuare rezervată unui cerc restrîns de fericiți.

Așa s-a întîmplat în acest an. *Climatele* lui Nuri Bilge Ceylan mi s-a părut o telenovelă cu cîteva secvențe, să nu spun cadre, într-adevăr reușite, dar autorul lui are deja în bibliotecă Premiul Special al Juriului (pentru *Uzak*). *Les Lumières du Faubourg* e sub ceea ce face Aki Kaurismäki în mod normal, de fapt acesta mi s-a părut obosit și repetitiv, dar e un obișnuit al Cannes-ului, unde a fost premiat și acum doi ani, pentru *Omul fără trecut*. Exemplele ar putea continua, dar n-o s-o fac aici, tocmai ca să pot vorbi despre ceea ce mi-a plăcut cel mai mult – pe lîngă mașini – la cea de-a 59-a ediție a festivalului. Mi-au plăcut cîteva filme pe care aș putea să le strîng sub aceeași umbrelă. Palmaresul meu. O să le iau în ordinea în care le-am văzut (să vedeți că sînt puține), dar să știți că o să revin la ele în săptămînile următoare. *Volver* de Pedro Almodóvar – spaniolul a deschis acum doi ani festivalul cu *La mala educación*, în afara com-

petiției, film care i-a împărțit pe critici în două tabere. În acest an, Almodóvar a cucerit unanimitatea, fanii lui salutînd reînnoțirea (precum titlul) la comedie, la eroinele sale, la regiunea La Mancha (natală), la actrițele Carmen Maura, Penelope Cruz și Lola Dueñas. *Volver* e un film foarte personal, de familie. Nu numai pentru că surorile lui Almodóvar au fost cooptate în echipă, ci și pentru faptul că nicidecum provocatorul cineast n-a fost mai tandru și mai recunoscător față de tema maternității și față de femeie. *Volver* e viu, colorat, trîsnit, trist, haios, pe scurt, uman. Și îi dă lui Penelope Cruz ocazia să facă cel mai bun rol al său de pînă acum.

Red Road, pe muchia dintre policier și thriller

Am văzut în competiție un foarte bun film scoțian – de debut, lucru rar pentru competiția oficială. Intitulat *Red Road*, filmul a fost realizat de Andrea Arnold

Cele șase actrițe cu roluri principale din *Volver* al lui Pedro Almodóvar au obținut premiul pentru interpretare al Festivalului

(Oscar în 2004 pentru scurtmetrajul *Wasp*) și este povestea unei femei care lucrează la serviciul de supraveghere video din Glasgow. Sarcina ei este să supravegheze un cartier cu ajutorul mai multor camere video. Foarte bine condus, printr-un montaj eficient, strîns, cu multă atenție la detalii (privirea concentrată a eroinei nu trădează nici un gînd), filmul pornește ca o reeditare a lui *Blow-Up* de Antonioni, dar își ține bine secretele în frîu, pentru a nu lăsa decît la final puțin loc catharsisului. Căci bărbatul pe care femeia îl urmărește obsesiv nu e doar un fost pușcăriaș eliberat pentru bună purtare și care e poate pe punctul de a comite un nou delict, ci cel care i-a ucis soțul și fiica. Pe muchia dintre policier și thriller, cu o aură sexy ce crește mereu în amploare, filmul se dezvoltă pînă la urmă ca o dramă umană despre depășirea traumelor trecutului,

dramă ce respinge compromisurile, dar care devine conștientă de faptul că uneori între cel care greșește și cel care suferă există o ecuație complicată, cu multe necunoscute subtile.

Filmul lui Porumboiu e haios și deștept

A fost sau n-a fost? de Corneliu Porumboiu este filmul românesc pe care l-am iubit cel mai mult la Cannes anul acesta. (Celelalte două filme românești prezentate sînt *Cum mi-am petrecut sfîrșitul lumii* de Cătălin Mitulescu, în secțiunea „Un Certain Regard”, și *Marilena de la P7* de Cristian Nemescu, în „Semaine de la Critique”). Filmul lui Porumboiu, prezentat în „Quinzaine des Réalisateurs” și distins cu Premiul Label Europa Cinemas, e haios și deștept, înțelept și sensibil, iar mesajul lui ușor de priceput de străini:

ce rost are să ne agățăm cu furie de trecut și să refacem cronologia la minut a Revoluției (sau a istoriei) dacă nu știm să învățăm ce trebuie? Același mesaj de împăcare cu trecutul îl transmite și filmul lui Cătălin Mitulescu, dar la Porumboiu modalitățile de expresie sînt mai noi și mai directe.

Babel e o oglindă a lumii în care trăim

Babel de Alejandro González Iñárritu a fost pe cît de așteptat pe atît de iubit de critici. Mi-a plăcut și mie foarte mult. Realizat după scenariul lui Guillermo Arriaga (care a scris celelalte două filme ale mexicanului, *Amores perros* și *21 de grame*), *Babel* împletește patru povești petrecute în Maroc (primele două), granița dintre Mexic și Statele Unite, respectiv Japonia. Mitul biblic e introdus în tema

prezentului, în tema lipsei de înțelegere și comunicare nu numai între culturi, ci și între oameni, neînțelegere scăpată din frîie odată cu apariția paranoiei cu teroriștii. Cu un Brad Pitt nemaipomenit de reținut și puternic, cu o Cate Blanchett în nota ei obișnuită, gravă, convingătoare, cu actori mexicani, americani, japonezi, profesioniști și neprofesioniști, copii marocani și americani, cu muzica lui Gustavo Santaolallo care leagă distanțele și poveștile ca o fișie subțire de piele, cu dramatismul și sensibilitatea rupte din real, cu amestecul – obișnuit de-acum – de hazard și coincidențe, *Babel* e o oglindă a lumii în care trăim, una strîmbă, a cărei unică șansă de redresare este, oricît ar părea de telenovelistic, numai iubirea. Despre *Marie Antoinette* de Sofia Coppola, care face parte de asemenea din palmaresul meu, o să scriu separat altă dată. Pentru că e de vorbit.

Corneliu Porumboiu, cel mai premiat român pe Croazetă

Pe lîngă Premiul Europa Cinemas, lungmetrajul lui Corneliu Porumboiu (*foto stînga sus*), *A fost sau n-a fost*, prezentat în cadrul secțiunii „Quinzaine des Réalisateurs”, a primit, la ceremonia de închidere a Festivalului de la Cannes, Premiul Camera d'Or pentru debut. Creată în 1978 de Gilles Jacob, distincția revine celui mai bun film de debut prezentat în selecția oficială, la „Semaine de la Critique” sau la „Quinzaine des Réalisateurs”.

Corneliu Porumboiu a fost la Cannes și în 2004, cînd a luat premiul al doilea al secțiunii „Cinéfondation” cu scurtmetrajul studentesc *Călătorie la oraș*. Apoi, a fost selectat la „Résidence du Festival”, un program de dezvoltare a proiectelor cinematografice. *A fost sau n-a fost?* este unul dintre cele două scenarii pe care le-a scris în timpul rezidenței. În România, filmul a avut premiera pe 2 iunie, în deschiderea Festivalului Internațional de Film Transilvania de la Cluj. Corneliu Porumboiu nu

este însă singurul român premiat la această ediție a Festivalului de la Cannes. Actrița Dorotheea Petre (*foto stînga jos*) a primit premiul de interpretare al secțiunii „Un Certain Regard” pentru rolul său principal din filmul *Cum mi-am petrecut sfîrșitul lumii*, în regia lui Cătălin Mitulescu. Același premiu a fost acordat ex-aequo lui Don Angel Tavira pentru rolul din *El violin* de Francisco Vargas Quevedo (Mexic). Dorotheea Petre este studentă în ultimul an la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică. Și-a făcut debutul în cinema în *Ryna*, un film regizat de Ruxandra Zenide și produs de Cătălin Mitulescu prin firma sa, Strada Film.

În *Cum mi-am petrecut sfîrșitul lumii*, ea interpretează rolul Evei, o adolescentă de 17 ani a cărei maturizare se petrece pe fundalul ultimului an al dictaturii lui Ceaușescu și pentru care Revoluția înseamnă un moment de cotitură în destin.

SIBIU 2007
Festivalul Internațional DE TEATRU DE LA SIBIU

Ediția a XIII-a
25 mai - 4 iunie 2006

împreună together!?

Un eveniment oficial al Institutului Cultural Român și al Prezidenției României

și al Delegației Comisiei Europene în România

Matei BEJENARU

ARTE VIZUALE

Hai să ne simțim bine

Într-unul dintre mall-urile de la Iași se găsește un magazin cu totul special, care te îmbie cu o muzică aparte. Dacă din celelalte spații imense din complex, placate cu marmură și gresie din belșug, scâldate și răcorite de fântini arteziene iluminate halucinant, răzbate clasică și arhicunoscută muzică comercială a radiourilor FM, în magazinul cu pricina te întâmpină coruri religioase. De aici poți cumpăra obiecte de cult ortodox, cam tot ceea ce îți trebuie preotului pentru a-și face slujba de duminică.

Oferta pentru pelerini și credincioși este și ea pe măsură. O bogată gamă de carte religioasă, alături de mici suveniruri, probabil importate din Grecia, țară soră, unde industria turismului religios este mult mai bine organizată, te întâmpină seducător. Scaunele și măsuța de lângă magazin, într-un design retro '68, decorativ, de un verde techno, „cheie cu care deschizi poarta lumii lucrurilor care nu se pot cântări sau măsura”, funcționau într-o stranie relație cu specificul acestui magazin dintr-un mall din capitala Moldovei credincioase.

Cum funcționează un asemenea magazin într-un loc hedonic, unde plăcerile simțurilor și materialismul domină? Privind plăcuțele de înmatriculare ale limuzinelor din imensa parcare,

am observat mașini din Neamț, Botoșani, Vaslui ori Suceava. Deci turiști de duminică, mici antreprenori care în statistici figurează ca noua clasă mijlocie din România, au schimbat „ritualul” de duminică al părinților, care mergeau cuminte la biserică, cu excursia „inițiativă” la „mall”-ul mai mare și mai frumos de la Iași. Ușile raiului cu senzor de prezență li s-au deschis „neo-pelerinilor” cu pioșenie și supunere, pentru a-i îmbia să se îndrepte către altarele cu produse strălucitor ambalate, i-coane ale unei lumi materiale abundente. Atunci cred că am înțeles de ce Biserica a deschis un magazin într-un asemenea loc, nu neapărat pentru a face o mare afacere, ci pentru a fi prezentă acolo unde au loc relațiile de schimb semnificative.

Întotdeauna fenomenele culturale și sociale au afectat practicile artistice. Industria consumului ne va afecta profund, pe măsură ce standardele noastre de viață vor crește, încît, cu siguranță, și cîmpul cultural va fi influențat de această situație. În ultimii ani, am văzut primele proiecte artistice în România care au reflectat critic cultura populară promovată agresiv prin media și contradicția structurală dintre România marilor orașe, unde cultura urbană se dezvoltă proporțional cu nivelul investițiilor, și România orașelelor și sa-

telor, unde misticismul și arhaismul sînt dominante.

În momentul în care acest text va fi tipărit, camioanele cu aparatul de amplificare și de lumini vor sosi la București pentru concertul extraordinar al grupului Depeche Mode. În același timp, în satul Tanacu din județul Vaslui, mulți dintre oameni fac agricultură ca acum o sută de ani și îl susțin încă pe preotul Corogeanu, care, cu un an în urmă, a ucis-o ritualic pe măicuța Cornici, pentru a-i scoate duhurile rele din trup...

Răzvan ȚUPA

MUZICĂ PE LITERE

Hip-hop – o istorie non-americană (II)

De obicei, termenul „hip-hop” trimite în mod automat la cultura de cartier din metropolele americane. Multe s-au schimbat însă de la lansarea stilului de viață hip-hop, inclusiv faptul că hip-hop-ul adevărat este interpretat doar în engleză. Ascultînd piesele scoase în ultimii ani în română de Raku sau CTC, îți dai seama că sînt lucruri de spus în hip-hop pînă și în limba noastră. Anul trecut, americanii Clayton Purdom și Aaron Newell anunțau: „Cel mai bun album hip-hop lansat la începutul anului nu este în engleză” (cokemachineglow.com). Era vorba despre „Bâtards Sensibles” al francezilor de la TTC.

Numele trupei este format din inițialele celor trei MC care, alături de DJ Orgasmic, au relansat hip-hop-ul în limba franceză: Tido, Teki-latex și Cuizinier. Încă de la primele apariții, cei patru francezi au arătat că au destul de puține lucruri în comun cu ceea ce se așteaptă de la un rapper: ei nu dansau, nu săreau pe scenă și mai mult vorbeau de-

spre viețile lor decît rimau sacadat. Spectacolele TTC erau o combinație „între performance art, comedie și Sex Pistols”.

Pentru primul album, *Ceci n'est pas un disque*, lansat în 2002 (omagiu lui Magritte care le-a atras eticheta de „hip-hop supra-realist”), TTC a imprumutat sonorități din muzica electro și din stilul celor de la Beastie Boys. Odată cu al doilea material – deja pomenitul „Bâtards Sensibles” –, au putut fi recunoscute influențe ale dj-ilor germani, prin prelucrări electronice ale temelor clasice disco.

„Quand l'amour ne sera plus témoin / De nos retrouvailles impossibles / Moi pour cesser d'être invisible / Je me ferai bâlard sensible”, spune Teki Latex în piesa care dă titlul albumului.

Franța descoperă limba franceză

Hip-hop-ul francez s-a dezvoltat în paralel cu cel american. MC Solar (*foto*) este primul francez care, în 1991, cîștigă recunoaștere din partea criticii. Primele semne ale scenei *underground* de acest tip apar însă în Franța în 1979, în numai trei ani fiind lansate mai multe stații de radio hip-hop.

Probabil că evenimentul major care a influențat stabilizarea scenei hip-hop franceze

a fost extinderea proiectului „Universal Zulu Nation” spre Paris. Franța a fost a doua locație aleasă pentru proiectul de susținere a culturii hip-hop în lume, inițiat în Bronx de Afrika Bambaataa.

Succesul lui MC Solar a deschis drumul pentru nume comerciale ca Solaar, Dee Nasty, Alliance Ethnik, dar a creat și nevoia unui hip-hop francez hardcore și plin de vitalitate (Assassin și Supreme NTM).

La mijlocul anilor '90, francezii au imprumutat foarte repede influențe din trip-hop-ul britanic, lucru care s-a simțit odată cu lansarea albumelor duo-ului Daft Punk. Tot atunci, Zulu Nation pune punct activității sale oficiale în Franța, după ce a fost atacată în presă și nu numai. Printre altele, membrii francezi ai organizației erau acuzați că formează o bandă.

Dar istoria hip-hop-ului a continuat pentru francezi, generația care a urmat descoperind că noua formulă muzicală nu se reduce la dansul care i-a sedus inițial pe tinerii de pe malul Senei sau din Marsilia. Rap-ul devenise politic.

Modă, imitație, un mijloc de expresie, dar de fapt mai mult decît atît, hip-hop-ul a oferit un vis practicabil pentru tinerii cărora propriile culturi nu le rezervă nici o opțiune. Într-un final, ei sînt cei care își schimbă cultura.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată - Editura Polirom și „Ziarul de Iași”

Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”.

Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”.

Colegiul editorial:

Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici

Redactor-șef:

George Onofrei

Secretar general de redacție:

Victor Jalbă

Redactor:

Anca Baraboi

Rubrici permanente: Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumaru, Mădălina Cocea, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Ada Milea, Doris Mironescu, Cristi Neagoe, Ana-Maria Onisei, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu

Carte: Luminita Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu

Muzică: Victor Eskenasy, Răzvan Țupa

Film:

Iulia Blaga

Teatru: Mihaela Michailov, Oana Stoica

Arte vizuale: Matei Bejenaru

Caricatură: Lucian Amaril (Jup)

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, 0724/ 574355, fax: 0232/ 214111, e-mail: supliment@polirom.ro, <http://www.polirom.ro/supliment.html>

Grafică:

Ion Barbu

TV: Alex Savitescu

Ediții locale: Iași și Craiova

Tipar: S.C. Print Multicolor S.R.L., Iași

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378.

Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal.

Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament:

- 18 lei (180.000) pentru 3 luni
- 36 lei (360.000) pentru 6 luni
- 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Mădălina COCEA

LA BLOG

Nu împușcați definiția!

Întrebarea „Ce este un blog?” este un fel de „a fi sau a nu fi” al Internetului. La fiecare câteva luni, se mai găsește cineva care să vrea să-și prindă cititorii în capcana problemei. La începutul anilor 2000, pe cînd încă nu era dificil să cunoști și să citești toate blogurile, răspunsul era mai la îndemînă: un blog este un site actualizat des, în care însemnările apar în ordine invers cronologică, asemenea unui jurnal.

Acum, cînd sporul demografic al blogosferei l-a depășit de mult pe cel al Chinei, definiția devine fie mult mai rafinată, fie este sfidată pur și simplu.

La începutul lunii mai, încă un blogger a „agitat” definițiile, publicînd o listă cu cinci elemente care fac un blog să fie blog. Acestea erau: 1. Să fie ușor de actualizat; 2. Să se lase descoperit (site-urile de monitorizare a blogurilor pot fi înștiințate automat de orice actualizare); 3. Să genereze conversație (*trackback* este o opțiune prin care un blogger poate vedea dacă însemnarea sa a generat însemnări în alte bloguri); 4. Să aibă un link permanent la fiecare însemnare; 5. Conținutul să poată fi preluat prin RSS și pe alte bloguri / site-uri.

Definiția se îndepărtează cu totul de explicațiile clasice, punînd accent mai puțin pe formă și mai mult pe ceea ce înseamnă fenomenul blogurilor: un mod de expresie în care conținutul nu este pur și simplu publicat, ci împărtășit, îmbogățindu-se prin reacțiile și contribuțiile celorlalți.

Alte „definiții” consideră că esența unui blog ține de faptul că nimeni nu editează conținutul însemnărilor sau de faptul că cititorii pot comenta însemnările. A închide însă acest fenomen în granițele unei definiții ar însemna să lăsăm pe dinafară mai bine de jumătate de bloguri, inclusiv pe cele mai populare: de exemplu, BoingBoing și Postsecret, aflate în topul celor mai citite, nu permit comentarii. Majoritatea blogurilor românești nu ar primi titulatura de „blog”, pentru că cel mai popular serviciu de găzduire are probleme tehnice și nu oferă posibilitatea de preluare automată a conținutului prin RSS.

Jeff Jarvis, o figură proeminentă atît a blogosferei, cît și a lumii media (a fondat „Entertainment Weekly” și scrie pentru „NY Daily News”, „San Francisco Examiner” și „Media Guardian”), refuză orice definiție. „Nu-mi pasă. Nu este nevoie să definim «ziarul», sau «televiziunea», sau «radio-ul», sau «cartea». Un blog este doar o unealtă care te lasă să faci ce vrei tu: să schimbi lumea sau să-ți lași la vedere lista de cumpărături.” Pînă și cel mai important serviciu de monitorizare a blogurilor, Tehnocrati, recunoaște, printr-un purtător de cuvînt, că nu au o definiție oficială, ci doar una intuitivă.

Chiar dacă specialiștii spun că a defini un blog este primul pas spre a studia ADN-ul acestui fenomen, poate părea ciudat să găsești limite unei lumi care s-a născut prin depășirea oricărei bariere din fața libertății de expresie. Așa că cea mai bună definiție poate fi și următoarea: se ia echivalentul electronic al unei foi albe de hîrtie, pe care poți scrie / comunica / desena ce vrei, cum vrei. Acesta este un blog.

Luiza VASILIU

ENCICLOPEDIA
ENCARTA

Noaptea târziu

Mă întreb din ce în ce mai des de ce știrile culturale se dau întotdeauna la finalul buletinului mare de știri, chiar înaintea rubricii de sport. Adică de ce acordarea premiului Büchner scriitorului Oskar Pastior sau discursul lui Grass la deschiderea Congresului PEN de la Berlin sînt mai puțin importante decît sosirea „The Black Stars”, echipa națională de fotbal a Ghanei, la Campionatul mondial de peste... exact... 7 zile, 1 oră și 35 de minute? Dacă există o rubrică specială pentru sport, de ce nu fac una și pentru cultură? Poate pentru că da, într-adevăr, nu în fiecare zi se întîmplă un transfer bănos de la Gallimard la P.U.F. sau vreo rupere de menisc în timpul orelor de scris de dimineața devreme ale Nothombi. Deci cultura nu e la fel de palpitantă ca sportul. Dar s-ar putea să se apropie, într-o oarecare măsură, de filmele erotice, de vreme ce documentarele cele mai tari și concertele de jazz cel mai unplugged sînt date cam pe la miezul nopții. Intelectualii sînt, înseamnă, la fel ca perversii plictisiți sau buncii insomniaci, care stau nopțile cu telecomanda în mînă. La fix 23.30, într-o zi de miercuri, a început pe un post german un documentar pe care îl așteptam de foarte multă vreme și pe care, din cauză că sînt și eu om, nu l-am putut vedea în întregime – am adormit. Documentarul e *No Direction Home: Bob Dylan*, făcut de Scorsese, și în el încap muuultă muzică folk, toptanul de revoltă din anii '60, America,... now I'm nothing, Ginsberg și poeții care cheamă pe stradă Apocalipsa, Greenwich Village, boeme și turnee, plus Joan Baez, enervantă cu vocea ei întotdeauna live și plină de griji pentru întreaga lume... Printre toate astea, îmbătrînit și neapărat mai înțelept, Dylan explică de unde vin pseudonimul (de la Dylan Thomas etc. – pe el îl cheamă, de fapt, Robert Zimmerman) și renumele lui de revoluționar, povestește despre Woody Guthrie, despre Joan, despre permanenta neimplicare politică prost înțeleasă, despre Anglia și America. În sfîrșit, după atîta vreme, Dylan vorbește. Documentarul trebuie neapărat văzut, poate nu însă la miezul nopții, pentru că riscați, la fel ca mine, să adormiți în timp ce Dylan cîntă „Mr. Tambourine Man” la Newport Folk Festival 1964.

Dacă mă mai enervezi mult, îți ard (și)-o carte!

Vladimir Sorokin e un rus europeanizat. Un *designer* textual, și nu un scriitor; nici revoluționar, nici pornograf. Se îmbată cu aromele reci de taiga și cu foșnetul de pădure rusească. Descrie, fascinat, mesteceni în coajă albă, personaje masive, „vătuite”, purtînd pufoaice de primă mînă ori pulovere ungurești, sau femei cu cosițe blonde, ale căror forme abia mijesc de sub cojoacele scurte. Înghite litere ca un monstru nesățios, apoi le scuipă, le răsuțește sau le așază în cercuri de foc. Și, dacă e cazul, le îneacă în apă neagră. Cînd se plictisește de descris, Sorokin scoate din *underground* grotescul, întunecatul și perversul gînd al minții omenești, fapta vieții pur și simplu, necenzurată, neîncărcată, neanunțată; ca o idee ivită în grabă, rezultat al unei poftes dubioase, epuizată într-o acțiune brutală. Sorokin nu-și propune să provoace erecții, ci plăcere estetică.

În românește au apărut volumul de proză scurtă *Dimineața lunetistului*, traducere și note de Mihail și Alexandru Vakulovski, Editura Paralela 45, 2004, și romanul *Gheața*, traducere și note de Denisa Fejes, Editura Curtea Veche, 2006.

Vladimir Sorokin s-a născut pe 7 august 1955 în Bykovo, lîngă Moscova. A absolvit în 1977 Institutul de Petrol și Gaze „Gubkin”, specialitatea inginer-mecanic. Ulterior, Sorokin a lucrat în redacția revistei „Smena”, de unde a fost demis pentru că a refuzat să intre în organizația comsomolista. Astfel, Sorokin s-a apucat de făcut grafică de carte, pictură și artă conceptuală. De-a lungul timpului, a ilustrat aproximativ 50 de cărți. Scriitura i s-a format în cercul autorilor *underground* din anii '80. Primele încercări literare ale sale datează de la începutul anilor 1970, cînd a publicat poezie în revista „Za kadry neftyanikov”. În 1985 i-au fost publicate șase povestiri în revista pariziană „A-Ya”. În același an, la editura franceză „Syntaxe” a apărut romanul *Rîndul*. La fel ca operele americanului Henry Miller, care au fost publicate în Statele Unite abia după ce cunoscuseră succesul în Europa, scrierile lui Sorokin vor fi editate destul de târziu în Rusia. Printre volumele cele mai cunoscute se numără romanul *Grăsimea albastră* (1999), *Inimile celor patru* (1991), *Cea de-a treizecea iubire a Marinei* (1984) și volumul de proză scurtă *Dimineața lunetistului* (2002).

Ana-Maria Onisei

La cei 51 de ani, Vladimir Sorokin a intrat cu scandal în rîndul autorilor des invocați în literatura contemporană. Propunînd o scriitură experimentală, plasată într-un context istoric destul de zbuciumat, rusul a ajuns în atenția opiniei publice cînd unul dintre romane, *Grăsimea albastră* (ce imaginea o legătură homosexuală între Stalin și Hrușciiov), i-a fost ars la Moscova, în Piața Roșie, de către comuniști și hulit de membrii „Celor care merg împreună” – organizație a tinerilor scriitori susținuți de președintele Vladimir Putin.

Acuzat de pornografie, violență exacerbată, „bătaie de joc” și practici antiproletare, Sorokin răspunde cu nonșalanță că, atunci cînd i se amintește de partea morală a lucrurilor, „chipurile cum poți să reproduci elemente violente sau porno”, întrebările îi devin de neînțeles.

„Pentru mine, toate sînt doar litere pe hîrtie.”

Ca să întocmești aieva un tablou din literele lui Sorokin e necesar să iei cîteva lungimi de spirit distanță față de text, să-ți potolești pornirea de a judeca brut în fața unui ansamblu împințit de contraste. Deși detaliile – de la odoruri de natură, pînă la gesturi aparent inexplicabile ale personajelor – reprezintă pentru scriitorul rus „lutul” din care urmează a fi modelate formele, baza pastelată, discretă, poate domoală sau chiar diafană, răbufnirea scurtă, violentă rămîne clenciul. Această „pată de culoare”, aruncată dintr-o dată, ca o injură gîuită de nervi, dezvăluie granița fragilă dintre monstruoșitate și normalitate (ca formă de convenție a socialului, a sistemului).

„Nu vă încredeți în nimic”

Ce e „un om normal” în prozele scurte din *Dimineața lunetistului* (Editura Paralela 45, 2004)?

E pleșuvul, costelivul, bogătașul „Ciorbă de Cal”, care plătește, pe ascuns, o femeie pentru a o observa mîncînd și a geme cutremurător privind-o? E tînărul care și-a pierdut iubita – electrocutată – și care o dezgropă frenetic ca să-i atingă din nou pielea albă, viermănoasă?

E același cu tînărul care își liniștește, cu vorbe calme, mama și se strecoară în livadă ca să cînte la acordeon?

Profesoara-model care excită elevi de 12 ani, preocupată de curiozitățile și răbufnirile „neindicabile” ale acestora față de tinerele domnișoare?

„Nu, nu vă încredeți în nimic”, spune Sorokin. Crimă contra umanității sau crimă individuală e totuna. Intimitatea erotică sau erotismul necenzurat în public nu reduc calitatea de membru de partid a nimănui, după cum nici conducerea dintr-o fabrică nu poate funcționa altfel decît umilindu-și subalternii. Doar în stilistică și-n gîndul pervers căutați vreo explicație? De ce am vîna oameni în loc de porci mistreți și de ce e ficatul vînatului mai bun cînd e proaspăt scos dintre viscere? Acesta să fie gustul real sau doar ficțiune? Fără a eșua în semnificații ambigue, Sorokin trasează o linie demarcată prin surpriză între ceea ce pare și ceea ce este. Banal, dacă nu ne-am gîndi că tocmai această violență a cuvîntului, a acului în sine dă veridicitate, aduce profunzime celor descrise, fie ele produse ale creierului îndoctrinat sau, dimpotrivă, eliberat. Scopul nu e reprezentat de producerea cu orice preț a șocului, ci de conturarea unor monștri bine ascunși în carnea umană, al căror univers – de obicei pustiu – poate fi umplut într-o clipă cu fapte reale, imorale sau doctrinare (ca să păstrăm canoanele), iar asta ține, paradoxal, tot de puritatea naturii omenești. E suficient să ne amintim de zecile de scriitori sau muzicieni celebri, zmei ai desfrîului în viața reală, dar particule de divinitate în expresia artistică. Sau de mințile distructiv-geniale ale unor conducători de stat. Miza lui Sorokin nu e însă rezultatul artistic sublim al alchimiei dintre angelic și demonic și nici țintuirea ideologiei bolnave, ci însăși viața reală, în care „cealaltă parte” a personajelor nu mai reprezintă o particularitate (benefică ori malefică) strălucind, ci o generalitate dezbrăcată de prejudecăți, acerbă.

